

BESSENYEI

BESSENYEI TÁRSASÁG

NYÍREGYHÁZA

ALMANACH

A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
ÉVKÖNYVE

2012

BESSENYEI

BESSENYEI TÁRSASÁG

NYÍREGYHÁZA

ALMANACH

A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
ÉVKÖNYVE

2012

Kiadja:
A Bessenyei Irodalmi Társaság
elnöksége

Felelős kiadó:
DR. BÁNSZKI ISTVÁN

Szerkesztő:
DR. CSERMELY TIBOR

ISSN 1788-7607

Műszaki szerkesztő:
ERDÉLYI TAMÁS

Nyomtatták 250 példányban
az IMI-PRINT KFT. NYOMDAÜZEMÉBEN
Felelős vezető: NAGY IMRÉNÉ
2013

BESSENYEI GYÖRGY

BÖLCSÉSZ – KÖLTŐ, FILOZÓFUS – ÍRÓ
A MAGYAR IRODALMI MEGÚJULÁS ELINDÍTÓJA

A Bessenyei Almanach 2012 szerzői:

DR. APORNÉ DR. KINCSES KOVÁCS ÉVA tanár, író
DR. BANSZKI ISTVÁN irodalomtörténész
DR. CSERMELY TIBOR tanár, közíró
DR. DOLINAY TAMÁS ny. főorvos
DR. FAZEKAS ÁRPÁD orvostörténész
FUTAKY LÁSZLÓ könyvtáros, ny. igazgatóhelyettes
DR. HANUSZ ÁRPÁD egyetemi tanár
DR. JOÓB ÁRPÁD, ny. főiskolai tanár,
a Kodály Társaság megyei elnöke
KÁKAY KATALIN énekművész
KOVÁCS TIBORNÉ könyvtáros, ny. igazgató
DR. NAGY ÉVA ny. főiskolai docens
DR. SZÉKELY GÁBOR egyetemi tanár

Kisebb írások, köszöntők szerzői, versmondók

Cz. NOVÁK IBOLYA költő, ny. tisztviselő
ERDÉLYI TAMÁS ny. gépészmérnök, szerkesztő
HORVÁTH JÓZSEF költő
HORVÁTH JÓZSEFNÉ ny. pedagógus
KOVÁTS DANIEL ny. főiskolai tanár,
a Kazinczy Társaság alapító tagja
KÖKÉNDY MÁRIA ny. népművelő
L. GÁL MÁRIA ny. pedagógus, költő
PAGONYI SZABÓ JÁNOS költő
SESZTÁK OSZKÁR, a megyei közgyűlés elnöke
SZABÓ LAJOS újságíró
T. PALOTAI ERZSÉBET ny. tanár

ELNÖKI KÖSZÖNTŐ

Az ezüst jubileum örömére

„Csodákra emlékezni jó”

(Túrmezei)

Abban a hitben éltem le eddigi életemet hogy a múltunkat ismerni, elődeinket tisztelni, szellemi örökségünket őrizni, emberi kapcsolatainkat gazdagítani, becsülni illik.

Azzal is egyetértettem, hogy életünk határköveinél jó dolog megállni, s alázattal visszanézni, szép élményeket felidézni, s így emlékezni a megélt csodákra.

Valóban, ez a 25 év nagyon szép volt. Emlékezésre méltó, meghatározó és felejthetetlen...

De hogy csoda? Talán az is. Ám inkább úgy fogalmaznék: apró csodák láncolata.

Ezek a meg-megújuló élmények, mint az apró örömök – a költő szép szavaival, a „szikrázó halk szíromcsodák” – amelyeken át az Ég üzenete érkezik, a negyed évszázad során havonta újraéledve varázsolódtak misztériummá.

Aki ugyanis ezt a különleges kultúrfolyamatot érzékelni tudta, s a tények és a számok mögött képes volt érezni azt a hangulatot, amelyet a rendezvények sugároztak, és ma is emlékezni tud azokra az érzelmi, spirituális és szellemi hatásokra, amelyek azokban az órákban el- és feltöltötték lelkét, és ezekről elhitte, hogy általuk „nőtt egy porszemmel a Himalája”, az nemcsak résztvevője, de részese is lehetett a „csodáknak”.

Ezt a különleges érzést mélyebben élhették át mindazok, akiknek olykor egy hangsúly, egy dallam, vagy egy szép gondolat hallatán könnyes lett a szemük, ellágyult a hangjuk, emelkedettebbé vált egész lényük. (Lehet, hogy ez már az öröklét sugallata?)

Ilyen hangulatok, ilyen érzések átéléséért – az emlékezés háttárgyánál megállva – tehát meg lehet kérdezni önmagunktól: ugye érdemes volt tagja lenni ennek a közösségnek?!

A Társaság ebben a szellemi légkörben felnőtté vált. Így nem csak a számszerűség okán ünnepelhetjük az ezüstjubiléumot.

Ami a jövőre nézve megnyugtató: az intellektuális barátság megtartásával és további erősítésével a fiatal erők – szakmai felkészültségük és tehetségük révén – képesek a Társaság életét magasabb szintre emelni. Hiszen jól ismerik Bessenyei bölcs intelmét a „jóra való törekvés lényegéről”.

Ennek betartásával válhatott Társaságunk eddigi működése során műveltségformáló szellemi tényezővé, amely az irodalom és a tudomány, a költészet és a bölcsészet, a zenetudomány és a nyelvészet széles skáláján, a könyvkiadás és az előadóművészet terein, megyei alkotóművészek és humán szakemberek közreműködésével végezte irodalmi társasághoz méltó feladatait.

* * *

Jó emlékezni az önként vállalt és szívesen végzett munka örömeire. És amíg miénk az isteni adomány: az emlékezés csodája, addig a versek és gondolatok bennünk élő harmóniája, a lélek dallama – a suhanó évek dacára – velünk marad!

Dr. Bánszki István

ELŐADÁSOK

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai értékei és fejlesztése

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai fejlesztésének egyik fő problémája, hogy hiányzik az egyértelmű kompetenciákkal, szakismerettel és megfelelő finanszírozással rendelkező, összehangolt szervezeti rendszer. A desztinációra épített, azaz turisztikai fogadótérsegen (a turista számára utazási célterületen) alapuló, decentralizált szervezeti rendszer kialakítása nélkülözhetetlen a fenntartható és versenyképes turizmus megteremtéséhez.

A turizmus szervesen beépül a megye életébe, és jelentős tényezője lett a gazdasági felzárkózásnak, a természeti és kulturális értékek hasznosítással egybekötött megőrzésének, amivel elősegíti az itt élő emberek életfeltételeinek javítását, életüknek megkönnyítését és tartalmasabbá tételét.

A mai megye a korábbi Szabolcs, Szatmár és az egykori, Bereg és Ung vármegyék területének egy-egy kisebb részéből alakult 1951-ben. A megyét az aprófalvas településhálózattal rendelkező területek közé soroljuk. Természetföldrajzi szempontból a megye nem egységes. Az Alföldön belül két középtájra, a Nyírségre és a Felső-Tisza-vídedekre terjed ki. Vízrajzi viszonyai alapján természetes vízfolyásokban gazdag (Szatmár- Beregi-síkság) és szegény (Nyírség, Rétköz, Nyíri-Mezőség) területekre lehet tagolni. A megye legnagyobb folyója a Tisza, amely az országba Tiszabecsnél lép be és a megyéből Tiszadob déli részén távozik. A Tiszán kívül a főbb vízfolyások: Szamos, Túr, Kraszna, Lónyay-főcsatorna, Belfő-csatorna, Túr belvíz főcsatorna, amelyek a vízi turizmus számára biztosítanak kiváló lehetőséget.

A megye gazdag olyan területekben, ahol a természeti környezet megőrizte jellegzetes arculatát, ahol ritka növény- és állatfajok for-

dulnak elő. 12 országos jelentőségű természeti terület és 25 helyi jelentőségű természetvédelmi terület található. A domborzati térkép alapján elsöre egyhangú síkságnak tűnik azonban- turisztikai látványosságokban és értékekben bővelkedő megyéje Magyarországnak. Az érintetlen természeti környezetét és az élővilágot kedvelők körében ugyanolyan népszerű lehet ez a térség, mint azok számára, akik a kultúrát, a hagyományokat és az épített környezet értékeit részesítik előnyben, vagy egyszerűen csak kikapcsolódni, pihenni szeretnének. Emellett megtalálhatják itt számításukat a gyógyulni, és sportolni vágyók csakúgy, mint a vizek szerelemesei.

Ez az a hely, ahol egymás mellett található meg az asztallap simaságú kis rónaságok, homokbuckákkal tagolt tájak, lápos, ligetes, mocsaras területek, festői en kanyargó folyók, érintetlen, buja növényzettel borított területek és gazdag állatvilág. A természet egyedülálló értékeit természetvédelmi területek és a Natúrpark őrzi.

A Tisza és mellékfolyói a fürdőzés mellett kiváló lehetőséget kínál a vízi sportok kedvelőinek és a horgászat megszállottjainak is. Azoknak sem kell a szomszédba menniük, akiknek a vadászat a hobbijuk, hiszen a vidék igen gazdag apróvadakban, lehet itt lóni nyulat, fácánt, de akár őzet is. Híresek a térség kiváló vízminőségű, jótékony hatású gyógy- és termálfürdői, strandjai, amelyek számos betegségekre jelentenek gyógyírt. A megye hagyományos népi ételeit, gazdag kulturális és történelmi örökségét tájházakban, múzeumokban tekinthetik meg az érdeklődők. Figyelemre méltóak a népi építészet értékei, amelyek mellett még csodálatos kastélyokban (pl. Tiszadob Nagyar, Tuzsér stb.) templomokban és haranglábakban is gyönyörködhetünk. A szálláshelykinálat is bőséges, a négycsillagos szállodáktól a kempingekig és a kis parasztházakig ki-ki megtalálhatja a leginkább kedvére valót.

Egyszóval az Szabolcs-Szatmár-Bereg sík vidéke ezerarcú térséget rejt magában, amelyet mindenképp megéri felkeresni és felfedezni.

Annak ellenére, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye számos olyan értékkel, látványossággal rendelkezik, amely méltán tarthat számot jelentős turisztikai érdeklődésre, (Pl. Sóstói Állatpark, Tiszadobi kastély, Bátorligeti ősláp stb.) a statisztikai mutatók alapján viszonylag szerény a részesedése az ország turisztikai teljesítményéből.

Milyen fejlesztések fontosak? Globalizálódik a világ s vele együtt a turizmus is. A megyében tehát, ha hosszabb távon gondolkodunk és a fenntartható fejlődést meg szeretnénk tartani, akkor a hagyományok megtartásának irányába kell fejleszteni.

A hagyomány egyik definíciója: kulturális emlékezet. A kultúrát is, a hagyományt is csak közösség hozhatja létre. A kollektívum emlékezete maga a hagyomány. A hagyomány egy társadalom, egy lokális közösség bizalmi tőkéje, egy-egy közösség önmegtartó ereje, ami nélkülözhetetlen lesz a jövőben a közösségépítő településeken, a hagyomány átadása és annak élő továbbvitele lehet a cél. A hagyománnyal rendelkező közösségnek nemcsak a teherbíró képessége nő, hanem biztonságérzete, a világba vetett bizalma folytán a megújulásra való képessége és a kreativitása is. Felértékelődik a megőrzött hagyománnyal kapcsolatos tudás, a történelmileg folytonos, átörökített közös tapasztalat, mert a hagyomány társadalmi tulajdon, az általa közvetített értékek alapján egymásra fogékony, toleráns, kulturális közösségek építhetők fel.

A hagyomány az organikus fejlődés alapfeltétele: a régi és új minőségek között egyensúlyt hoz létre. A tudatosan megszervezett organikus fejlődés nem más, mint a fenntartható fejlődés és a fenntartandó tudás összefüggésének megteremtése.

Ezt a célt szolgálták azok a fesztiválok (Szatmári Fesztivál, Jeles Napok a Beregben, Rétközi Napok stb.), amelyek komplex módon járultak hozzá a területen élők életminőségének javításához és ugyanakkor a terület turisztikai vonzerejének erősítéséhez.

A hagyomány a kistérségek gazdasági fejlődéséhez is fontos alap, mert közvetve gazdasági erőt képvisel, amennyiben növeli a humántőkét, a tudástőkét, továbbá alapot nyújt a (lelki) egészséghez

A hagyományos kézműves termékek készítésének és értékesítésének tudatos megszervezése, megteremtheti a lehetőségét annak, hogy akár a fiatalok is hosszútávra munkához jussanak, és mindezek alapján egyre többen otthonteremtési kedvet kapjanak a falvainkban.

Aki az emigrációt és a közösségi cselekvést küldetesként vállalta

Emlékezés Nagy Károly szociológus professzorra

2011. május 3-án, 77 éves korában elhunyt dr. Nagy Károly szociológus és magyarságkutató, az amerikai magyar értelmiség egyik vezető személyisége, a magyar anyanyelvi mozgalomnak, a nemzet határokon átívelő kulturális egyesítésének fáradhatatlan munkása és elkötelezett képviselője.

1934. május 24-én született Nyíregyházán. Apja vármegyei tisztviselő volt, anyja evangélikus lelkészi családból származott. Édesapja 1944-ben a vármegye hivatalának többszöri áthelyezésével először a fővárosba, végül Ausztriába került. Mivel a határok lezárása előtt családját nem tudta kimenekíteni, Németországban vállalt munkát, majd 1949-ben kivándorolt Amerikában élő nővéréhez.

Az ekkor tizenöt éves Nagy Károlyt, mint „osztályidegent” nem vették fel a város egyetlen középiskolájába sem. Egy évig Budapesten, a Fasori Evangélikus Gimnáziumban tanult, majd a nyíregyházi Tanítóképzőben folytatta tanulmányait. 1953-ban végzett, a kiváló tanár, Sárdi Béla osztályában. A gyakorló évben a benkőbokori tanyasi általános iskolában tanított, emellett zongorista volt a Béke és a Bacsik cukrászdában és az Irodaházban.

1956 szeptemberében a baranyai Erdősmecskére helyezték. Itt élte át élete meghatározó és sorsdöntő élményét, a „forradalom csodáját”, s itt érte az a megtiszteltetés, hogy október 29-én a község

Forradalmi Nemzeti Tanácsa elnökévé választották. A forradalom leverése után menekülnie kellett. November 13-án lépte át a határt Ausztriába. Édesanyjával és testvéreivel együtt sikerült eljutniuk az Egyesült Államok New Jersey államában élő édesapjához. Tizenkét év után a család ismét egyesült.

New Jersey államban New York és Washington közelsége és a jó munkalehetőségek hatására sok kivándorló magyar telepedett le. Az állam legnagyobb egyetemének székhelyén, New Brunswickban is nagy létszámú magyar közösség élt. Magyar nyelvű közösségi intézmények, vallási felekezetek, magyar szervezetek működtek. A magyarok adományaiból épült reprezentatív kulturális központjukban élénk társasági és kulturális élet folyt. 1956 után is sok menekült érkezett, s a fiatalok egy része az egyetemen kezdte el, vagy folytatta tanulmányait.

Nagy Károly sok menekült-társával együtt átmenetileg a Camp Kilmer katonai bázisra, majd hosszabb időre kórházba került. 1958-ban beiratkozott a New Brunswick-i Rutgers Egyetem pszichológia szakára. A diploma megszerzése után a New York-i School for Social Research egyetemen folytatta tanulmányait. 1966-ban diplomát, 1970-ben doktori címet szerzett szociológiából.

A Rutgers Egyetem régi épülete

Csaknem harminc évig (1965–1994) tanított a Rutgers Egyetemen, közben hat évig vezette New Jersey állam egyik megyei rehabilitációs központját is. 1968-tól 2006-ig az Edisonban működő Middlesex County College tanára, alapító tanszékvezetője, haláláig emeritus professora. Magyarországon is tanított vendégprofesszorként, először 1994-ben a pécsi, majd a debreceni és az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen.

Életpályájának elválaszthatatlan része a szétszóródott magyarság összetartozásáért végzett közösségi munka. Többször vall arról, hogy az emigrációt kezdetektől küldetésének tekintette, s életre szóló hivatásként vállalta az 1956-os forradalom tiszta eszméjének őrzését és a magyarság szolgálatát.

1958-ban „ötvenhatos” egyetemista társaival megalapította a Magyar Diákok a Rutgers Egyetemen néven bejegyzett diákszer-

vezetet. 1960-ban, főként az egyetemen és a városban dolgozó magyar értelmiségiek részvételével létrehozták a ma is működő Magyar Öregdiák Szövetséget (Hungarian Alumni Association), amely 1977-ben felvette a Bessenyei György Kör nevet is. Céljuk „a magyar nyelv és kultúra külföldi gondozása, a világ tizenhat milliónyi magyarsága sorskérdéseinek elemzése és ismertetése”. Előadássorozatot indítottak, kiállításokat, konferenciákat, filmvetítéseket rendeztek. A forradalom évfordulójához kapcsolódó Magyar Hetek gazdag programjával igyekeztek megismertetni a kinti magyar közösséget és a befogadó népet a magyar kultúra értékeivel és a magyar valóság legsúlyosabb gondjaival. Az évek során több mint háromszáz, a magyar szellemi élet szinte minden irányzatát képviselő neves író, költő, művészt, tudóst hívtak meg a Kárpát-medence és a világ minden részéről az egyetem előadótermeiben és más amerikai fórumokon rendezett előadásokra, eszmecserekre. 1977-ben Tanúk – korukról címmel nagyszerű szabadegyetemi előadássorozatot indítottak azzal a céllal, hogy a közelmúlt magyar történelmi eseményeinek irányítói, vezető résztvevői közvetlenül mondhassák el forrásértékű visszaemlékezéseiket. Húsz év alatt harminckét tanúbeszámoló hangzott el, s nyolc hézagpótló történelmi adalékokat rögzítő kötet jelent meg a Szövetség és a Rutgers Egyetem kiadásában.

Nagy Károly egyik alapítója és huszonöt évig egyik tanítója volt a Magyar Öregdiák Szövetség 1960-ban létrehozott, s széles körben elismert szakmai színvonalú New Brunswick-i Hétfégy Magyar Iskolájának. Munkája kapcsán szociológiai felmérést készített az amerikai magyar iskolák helyzetéről. Tanulmányában felhívta a figyelmet a nyugati országokban folyó magyar oktatás szakszerű, szervezett támogatásának szükségességére, a magyarországi és a külföldi szakemberek együttműködésének fontosságára, az elszigeteltség megszüntetésére és az anyaország felelősségére a haza határain kívül felnövő új nemzedékért. A tanulmányt 1965-ben sok külföldi magyar fórumhoz és az érintett iskolákhoz is eljuttatta. Egy levél kíséretében elküldte hajdani nyíregyházi tanítótársának, az ekkor már neves költő és országgyűlési képviselő Váci Mihálynak is, s a magyarság egységében gondolkodó Illyés Gyulának és Kodály Zoltánnak. Ezzel a gondolattal, s az ezt követő levélváltással indult el az a folyamat, amely elvezetett az Anyanyelvi Konferencia néven munkálkodó nemzetközi mozgalom 1970-es megalakulásához. Bárczi Géza nyelvész professzornak az első konferenciát záró gon-

dolata szerint: „Az egyetemes magyarság életében fontos folyamat indult meg, új út nyílt, s ezen tesszük meg az első elhatározó lépést. Habozó kísérletek után, íme az anyaország kinyújtotta kezét külföldön élő fiai felé, hogy megkísérelje az egész világon szétszóródott magyarság összefogását. Vannak magyar és magyar között véleménykülönbségek, lényeges eltérések, de mi nem azt keressük, ami elválaszt bennünket, hanem ami összeköt.”

Az Anyanyelvi Konferencia – 1992-től kiegészített névvel és szervezetileg is megújulva A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – konferenciáival, rendezvényeivel, kiadványaival, tankönyveivel, Nyelvünk és Kultúránk címmel megjelenő folyóiratával, több mint négy évtizede eredményesen működik. Alapvető célkitűzése szerint „segít az öt világrész magyarságának anyanyelve ápolásában, fejlesztésében és magyarságtudata megőrzésében”. Nagy Károly 1970 óta egyik vezető szakembere, egy ideig társelnöke, tankönyveinek egyik lektora, a Nyelvünk és Kultúránk folyóiratnak egyik szerkesztője volt.

Vállalt missziója ügyeinek szolgálatában fáradhatatlanul járta a nyugati, majd amikor már lehetőség nyílt rá, a Kárpát-medencei országok magyar közösségét. Ő volt az, aki először mutatott rá a szórványosodás súlyos következményeire, s folyamatosan figyelmeztetett arra, hogy anyanyelvünk az ország határain túl, mindenütt veszélyeztetett helyzetben van. Gyakran tett eleget előadásokra, beszélgetésekre, megemlékezésekre szóló meghívásoknak. Az Anyanyelvi Konferenciával kapcsolatos és egyéb tudományos programok mellett Magyarországon is sok városban tartott előadást. Nyíregyházára ritkán jutott el, de régi barátaival, iskolatársaival tartotta a kapcsolatot. Az újjászervezett Bessenyei Társaságot levélben köszöntötte. 1989 júliusában a személyes találkozásra és beszélgetésre is sor került egy városunkban tett családi látogatása alkalmával.

Gazdag irodalmi munkássága 1965-ben indult. Cikkei, tanulmányai angol és magyar nyelven jelentek meg. Önálló köteteiben: Tanítsunk magyarul (1977), Magyar szigetvilágban ma és holnap (1984), Szigetmagyarság és szolidaritás (1988), Küldetésben (1996), Emigránsok küldetésben (2000), Amerikai magyar szigetvilágban (2009), főként a magyar nyelv és kultúra külföldi megtartásának lehetőségeit és a kettős identitás vállalásának jelentőségét és szerepét elemzi. Az életútját áttekintő könyve 2003-ban jelent meg Járatlan utakon – korfordulók világában címmel.

Szerkesztői tevékenysége is szorosan kapcsolódik tudomány- és közösségszervező munkájához. 1977-től 1997-ig szerkesztette a Bessenyei György Kör Tanúk – korukról című előadás- és könyvsorozatát (32 előadás és 8 forrásértékű könyv). 1991-ben szerkesztésében jelent meg először angolul Bibó István (1911–1979) legfontosabb tanulmányainak gyűjteménye, amelyet eljuttatott az amerikai egyetemekhez és tudományos intézményekhez. Társszerkesztője volt az Atlantic Research és az MTA közös kiadásában 2006-ban megjelent 1956, The Hungarian Revolution and War for Independence című tanulmánykötetnek. Az ő kezdeményezésére készült az a színvonalas és sikeres tankönyvsorozat, amelyet a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága adott ki a külföldi magyar iskolák számára.

A Magyar Tudományos Akadémia Köztestülete tagja volt. Munkásságáért 1976-ban a párizsi Kassák Lajos-díjjal, 1981-ben a Bárczi Géza emlékéremmel, 1993-ban a Nagy Imre emléklappal, 1999-ben a Magyar Köztársaság Érdemrendjével, 2004-ben Bethlen Gábor-díjjal, 2009-ben Hazám-díjjal tüntették ki.

Ez az életrajzi vázlat nem adhat teljes képet a kiváló emberről, a nyitott, a történelmi változásokra figyelő gondolkodóról, és arról a munkáról, amelyet az összmagyarság érdekében végzett. Záró gondolatként idézem a Rutgers Egyetemen május 7-én tartott megemlékezés részletét, a vele fél évszázados baráti és munkatársi kapcsolatban álló Papp László műépítész (a Magyarok Világszövetsége Amerikai Tanácsának elnöke) méltató szavait: „Senki sem adott nekünk annyit tudással, tanítással, szellemiséggel, önzetlen erkölcsiséggel, mint ő. Ő volt az, aki állandóan emlékeztetett 56-os felelősségünkre, nem hagyott bennünket eltévelyedni, mert az ő kitartása, munkabírása, áldozatvállalása mellett lehetetlen lett volna kibúvót keresni a magunk számára. Szolgálat a kettős nemzeti tudat, a szigetmagyarság és 1956 jelentőségének megtartása érdekében példa és útmutatás volt.”

Hajtsunk hát fejet, emlékezzünk! Őrizzük szellemi örökségét, keressük a közösségi cselekvés, a tevékeny hazaszeretet időszerrű módjait! A mi és a következő nemzedék feladata és felelőssége, hogy folyamatosan épüljön és megmaradjon a világ bármely részén élő magyarság nyelvi, kulturális és szellemi egysége, az Illyés Gyula által megénekelte „haza a magasban”.

Tanárságom széphistóriái

Az az 55 tanév, amit tanárként éltem meg, 1954 őszén indult útjára. A besztereci általános iskolában kezdődött, a főiskolát követő gyakorló év után Nyírbogdányban folytatódott, ahol már feleségemmel, Zsuzsával együtt dolgoztunk. 1963-ban – egy főiskolai pályázat révén – amolyan ismeretlen ismerősként a Megyei Könyvtár olvasószolgálati csoportvezetője lettem. Néhány hónap után kineveztek a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács művelődési osztályára továbbképzési felügyelőnek. Időközben Nyíregyházára költöztünk.

Ez időtől kezdve a Bessenyei György Tanárképző Főiskola magyar nyelvészeti tanszékén lettem óraadó tanár; először beszéd-

**„A tanár úr kedves tanítványai” (Bánszki István meghatározásával),
a görögkatolikus főiskola papnövendékei közreműködésével –
Troszt Ákos, Csúri Csaba, Gorcsa János és Lesku Máté Levente.**

művelést, majd leíró nyelvészetet tanítottam, a levelező hallgatók konzultációin irodalomtörténetet is. 1993-tól a nyíregyházi Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskolán beszédművelést és retorikát oktattam, és a határainkon túlról érkező hallgatóknak irodalmat és nyelvtant tanítottam. Különleges élménynek és a keresztény emberformálás nagy alkalmának tartottam a Szent Imre Katolikus Gimnáziumban végzett pedagógiai és szakmai munkámat. Ez időben megbízást kaptam az egyházmegyei katolikus iskolai főhatóság vezetésére. Mindeközben a Dolgozók Gimnáziumában is voltak óráim 2007-ig. Legkésőbb az Egészségügyi Főiskolán fejeztem be oktatói tevékenységemet, ahol művészetekkel és beszédműveléssel „lelkesítettem” a hallgatókat.

Most, amikor elhatároztam, hogy „pályám emlékezetének” néhány epizódját papírra vetem, döbbenet tapasztalom az emlékek gazdagsága közepette a vidám pillanatok újraélését csakúgy, mint a megrendítő élmények embert próbáló tapasztalatait. Nekem öröm, hogy elmondhatom most ezeket, az olvasónak pedig az érdekesítő történetek – szeretném hinni – felmutatnak egy embert, egy pedagógust, aki tette a dolgát, „ahogy lehetett” és amit a lelkiismerete diktált.

A TANÜGYIGAZGATÁSBAN (1963–1977)

„Én vagyok az a gyerek...”

1969 nyarán Baktalórántházára, a gimnáziumba kaptam érettségi elnöki megbízást. Amióta a tanigazgatásban dolgoztam, gyakran láttak el vizsgálóelnöki feladattal.

Amikor megérkeztem, a vizsga napján az iskolába, közölték velem, hogy két gyerek nem lesz itt. Az egyik idegösszeroppanást kapott, és most altatják, a másikat pedig elzavarták otthonról, mert az írásbeli vizsgák után derült ki, hogy terhes. Mondanom sem kell, váratlanul ért ez a vizsga előtti „motívum”.

Az osztályfőnök elmondta, hogy ez egy jó tanuló kislány volt, és ő sem érti, hogy a szülők hogyan dönthettek így a sorsáról.

Megkérdeztem az osztályfőnököt, tudja-e, hogy hol van a tanuló. – Egy anyás csecsemőotthonban, Budapesten. – Kérlek, táviratozz neki, hogy jöjjön haza, és – mivel kétnapos volt a vizsga – holnap vizsgázzon le!

Az igazat megvallva, magam sem bíztam benne, hogy másnap találkozunk, de arra gondoltam, minden feltétele megvan annak, hogy levizsgázzon, hiszen az írásbeli dolgozatai is jól sikerültek. Ki tudja, hogyan alakul a sorsa? Itt most befejezheti a tanulmányait, amire nem lehet tudni, lesz-e később lehetőség?

Másnap reggel megérkezett hívásunkra. Kis pocakjára feleröltette a szoknyát és a diákblúzt, és megjelent a bizottság előtt. Azt tudtuk, hogy ő az írásbelit követő szorgalmi időben már nem tanult, de – mondták a kollégák – elég jó tanuló volt ahhoz, hogy, ha hibákkal, hiányosságokkal ugyan, de teljesíteni tudja az érettségi szóbeli követelményeit. Így is történt, és amikor az érettségi bizonyítványokat kiosztottam, ő is átvehette azt tőlem.

Később is eszembe jutott néhányszor ez a különleges érettségi, még az is felöltött bennem, hogy talán az iskolája is gondolhatott volna arra, hogy ilyen módon segítsen rajta. Természetesen semmit sem tudtam arról, hogyan alakult az élete.

Húsz év telt el. Az Egészségügyi Főiskolán beszédművelés speciális kollégiumot vezettem. Az egyik leányka lelkesen szervezte óráimra a hallgatóságot. A harmadik vagy negyedik óra után odajött hozzám, és megkérdezte: – Tanár úr volt 1969 nyarán Baktalórántházán érettségi elnök? – Igen, voltam – válaszoltam.

– Csak azért kérdezem, mert én vagyok az a gyerek, akinek az édesanyját haza tetszett hívni, hogy érettségizzen le.

Alig hittem a fülemnek. Bevallom, libabőrös lett a hátam, hogyan tudhatja a nevemet az édesanyja – igaz, az érettségi bizonyítványt én írtam alá –, de az elnök nevét nem szokták megjegyezni – hacsak nincs erre valamilyen személyes okuk. Hát neki, úgy látzik, volt.

KÁKAY KATALIN

énekművésznő dalestje

Zongorán közreműködik:
Gábor Hajnalka
zongoraművésznő

Ideje és helve:

2012. március 22. csütörtök 17 óra
a Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium dísztermében

Műsor:

Georg Friedrich Händel: *Almirena áriája a Rinaldo című operából*

Wolfgang Amadeus Mozart: *Luise levele*

Giacomo Rossini: *Desdemona áriája az Othello című operából*

Claude Debussy: *Csillagfényű éj*

Liszt Ferenc: *Szerelmi álmok (zongoradarab)*

Dohnányi Ernő: *So fügt sich Blüt' an Blütezeit...*

Kodály Zoltán: *Az ifjúság mint sólyommadár*

Kodály Zoltán: *Fáj a szívem (Móricz Zsigmond Pacsirta című darabjából)*

Liszt Ferenc: *Lorelei (zongoradarab)*

Lehár Ferenc: *Vilja-dal a Víg özvegy című operettből*

George Gershwin: *Summertime*

Származhat-e az emberi nyelv földön kívüliektől?

Papp Mária „A nyelv keletkezése” című könyvének bevezetőjét a következő mondatokkal kezdi: „Valószínűleg kevés olyan tudományos probléma akad, amelynek vizsgálatát maguk az illetékesek, a tudósok tiltották volna be. A nyelv keletkezésének problémája ilyen: 1866-ban a Párizsi Nyelvész Társaság számúzta a vizsgálható kérdések köréből, eleve meddő spekulációnak ítélve az esetleges megoldási javaslatokat” (1974: 5.). A párizsi tudósok tiltása ellenére 1866-ot követően is számos

hipotézis született a nyelv keletkezésével kapcsolatban. Köztük akadnak elég meglepőek is. Talán ezek közé sorolhatjuk, hogy az emberi nyelv földön kívüli lényektől származik. Megjegyzendő, hogy „komoly” tudósok az ehhez hasonló meghökkentő feltételezésekre csak legyintenek, és azzal intézik el az ilyen típusú „elméleteket”, hogy „nem érdemes velük foglalkozni”. Ez a nézet azért válhat veszélyessé, mert a tudományok világában is megjelent a gazdasági verseny. Annak a tudományos témájú könyvnek van nagy olvasótábora, az a tudományos előadás vonzza a tévénezők, a rádióhallgatók tömegeit, amely érdekes. A tetszetős köntösben tállalt áltudományos nézetek tehát igen széles körben fejthetnek ki – a témától függően – kevésbé ártalmas, vagy nagyon ártalmas hatást.

Azt is érdemes megemlíteni, hogy a tudomány, a vallás, a sci-fi és a mese egyes elemeinek összekeverése – különösen a tizenéves gyerekek fejében, de olykor a felnőttek fejében is – meglehetősen nagy zűrzavart okozhat, sőt, akár veszélyessé is válhat. Biztosan

hasznos a társadalomnak, ha számítógépes játékokban „az emberek mellett démonok, angyalok, élőhalottak, orkok és más egzotikus lények vívnak kegyetlen háborút az uralomért ebben az örökké forrongó világban”? (Az idézetet reklámszövegből vettem át.) Márpedig „mostanság reneszánszukat élik a vámpírokról, boszorkányokról, démonokról és más varázserejű lényekről szóló könyvek, amiket gyakran megfilmesített változatban is láthatunk, és amelyek bár elsősorban az ifjabb korosztályt célozzák meg – nem hagyják érintetlenül a felnőtt olvasókat sem” (Alexandra Könyvjelző, VII. évf. 7–8. szám, 2011. július–augusztus: 58.). A tudományos értekezések aligha képesek közömbösíteni az ilyen típusú számítógépes játékoknak és könyveknek a hatását, de legalább törekedni kell arra, hogy a tudomány eszközeivel tisztázzuk, mi tartozik valóban a tudomány körébe, melyek a vallásos elemek, mi tartozik a fantázia világába, és mi az, ami egyszerűen szamárság. Indokolt tehát, hogy olykor „áltudományosnak” minősített írásokkal, álláspontokkal is foglalkozzunk.

A kérdés tehát: *származhat-e az emberi nyelv földön kívüliektől?* A svájci író, Däniken neve, aki talán először kísérelte meg széles körben, és elég nagy érdeklődést kiváltva bizonyítani civilizált idegenek látogatását a Földön, ismereteim szerint nem foglalkozott részletesebben a nyelv „importálásának” kérdéseivel. Szalay Iván „Egyesített teremtéstörténet” című írásában közli, hogy „ufonauták – akik a modern embertípushoz hasonlóan, szintén humán lények – évmilliók messzi távlatától kezdődően birtokolják a hosszú távú űrutazások lehetőségét a földre történő érkezésükkel egyetemben” (201.). Paul A. LaViolette *Az űsrobbanáson túl* című könyvében elénk tárja elméletét a világ keletkezéséről, az „idegenek” szerepéről az emberiség fejlődésével kapcsolatban. Részletesebben nem indokolt talán foglalkoznunk az ufonauták földi látogatásainak szerteágazó hipotézisével. Annak bizonyítására, hogy ehhez a hipotézishez kapcsolódik a nyelv „importálásának” elmélete, elegendő talán néhány mondatot Gulyás Péter Pál *A der-die-das rejtély* című értekezéséből idézni. „A legmodernebb kor is újratermelte ezt a régi koncepciót (nevezetesen „kezdetben a nyelv tökéletesebb volt” – betoldás tőlem, Sz. G.), immár korszerű kivitelben: eszerint az istenségek valójában űrhajón idelátogatott nagy tudású és hatalmú idegenek, kik egy távoli bolygóról látogattak hozzánk.

Ők oltották belénk a titokzatos kultúrájukat, s nekik – és nem Darwinnak – köszönhetjük, hogy mi lettünk az élővilág csúcsragadozói. Töredelmesen bevallom, az én gusztusomhoz a darwinista felfogás áll közelebb, az, hogy a nyelv a kezdetlegestől fejlődött, emelkedett s mindmáig emelkedik, ám akadhatnak meglepetések...” (2009: 5.).

A nyelv eredetét azért lehetetlen minden kétséget kizáróan bebizonyítani, mert – a dolog természeténél fogva érthető módon – nincs érzékelhető „tárgyi emlék” abból a korból, amikor az emberek beszélni kezdtek. (Sajnálatos módon – minden jel szerint – még a legegyszerűbb magnetofon sem állt elődeink és őseink rendelkezésére!)

Figyelembe kell azonban venni, hogy a földi élőlények jelentős része az embertől függetlenül, valószínűleg az ember megjelenése előtt már tudott jelek segítségével kommunikálni. A „bioszemiótika” (vö.: Cs. Jónás 2005: 11.) tárgykörébe tartozik az a jelenség, amikor a farkas odatartja a torkát győztes fajtársának, jelezve, hogy megadja magát. Kittenberger Kálmán szerint jelekkel a vadállatok is képesek bizonyos dolgokat az ember tudomására hozni. Gondoljunk például a nagy vadászírónak a mézmadárról szóló történetére.

Az is tény, hogy a nem írott jelek az emberek között is lehetővé teszik a kommunikációt nyelv nélkül. Mind az indián-történetek füstjelei, mind a maják csomóírása jelrendszer. Nem az ilyen típusú jelrendszerek vezettek el a ma használatos ABC-khez, de az állati és emberi jelzések is bizonyítják, hogy a Föld élővilágának nem volt szüksége arra, hogy földön kívüli lények tanítsanak nekik különböző jelzőrendszereket.

Az első bizonyító erejű jelzések az „igazi” emberi nyelvvel kapcsolatban az írott szövegek. Az írással kapcsolatos tények lehetővé teszik, hogy logikusnak tűnő következtetéseket vonjunk le magáról nyelvről. Mind John Man kicsit regényesebb könyve az írás történetéről (2000), mind Kéki (2000), illetve Ankerl szikárabb műve (2004), de az őskorral és ókorral foglalkozó szakmunkák tömege is, arról győzi meg az olvasót, hogy az ABC-k kialakulása fejlődés eredménye. A Lascaux-barlangban talált, agyagba húzott vonalak korát a tudósok 32 000 évesre becsülik. Az itt található művészi kivitelezésű rajzok mintegy 13 000 évesek. Az

Altamira-barlangban található rajzok valószínűleg 27 000 évesek. Az emberek tehát a Kr. előtti harmincadik évezredtől kezdődően tudtak rajzolni! Aligha vitatható, hogy az írásjelek elődjei a képek voltak. A képekből alakultak ki a szavakat, szótagokat rögzítő jelek, majd ezt követték a hangokat jelölő betűk. Az írás kezdetei az ókori Egyiptomban a Kr. e. negyedik évezredre tehető. „Hol keressük hát az írás eredetét? Bár a hieroglifákat többnyire monumentális, kőbe vésett formájukban képzeljük el, az ókori Egyiptom legelterjedtebb írásmódja a papiruszra tintával írott volt. Sőt az „írás” hieroglif jele, melynek első ma ismert példánya egy I. dinasztia korabeli sírkövön olvasható az írnok kelléktárát tintatartóval, vizes edénnyel és íróvesszővel ábrázolja” (Manley 2004: 26.). Az egyiptomi hieroglifák, és az egyszerűbb hieratikus, illetve démotikus írásmód kialakulása egyes vélemények szerint lassú fejlődés eredménye, de „van persze még egy lehetőség: az egyiptomi írás nem fokozatosan, több emberöltő alatt alakult ki, hanem többé-kevésbé egyik napról a másikra taláta fel és terjesztette el a királyi udvar” (Manley i. m. i. h.). A harmadik lehetséges változat: „Az egyiptomiak talán mezopotámiai szomszédaitól vették át az írás ötletét” (Manley i. m.: 27). Az ékírás kezdetei ugyanis Mezopotámiában szintén a Kr. e. negyedik évezredre tehetőek. Az ékírás tehát esetleg megelőzte az egyiptomi írásváltozatok létrejöttét. Akárhogyan is volt, bizonyosnak tűnik, hogy sem az ékírás, sem a hieroglif vagy hieratikus írásmód nem igazi hangírás volt, éppen úgy, mint ahogyan az ugyancsak több évezredes múltra visszatekintő kínai írásváltozat sem az. A „valódi” ABC-k létrejöttéhez további évszázadokon keresztül végzett „emberi munkára” volt szükség.

Ha a nyelvet az ember a világuőrből érkező lényektől vette volna át, nem lett volna szükség arra a keserves munkára, amely a jelek, a képek kialakítása után az ékírásos jelek, a hieroglifák, a hieratikus és démotikus írásjelek, végül a különböző típusú, hangokat jelölő betűk létrejöttét eredményezte. Modern világunkban az ember testi valójában mindeddig csupán a Holdra jutott el. A feltételezett jövevényeknek nagy valószínűséggel a Naprendszeren kívülről kellett volna érkezniük. Ez olyan hatalmas technikai tudást feltételez, amilyennel az emberiség ma sem rendelkezik. Márpedig az olyan fejlett lények, akik képesek létrehozni naprendszerek közötti távolságokat leküzdő járműveket, és

olyan jelrendszer birtokában vannak, amely hasonlít az emberi nyelvhez, továbbá testi adottságaik sem riasztóan távol állnak az ember testi valójától (azaz maguk is „humán lények”), nyilvánvalóan tudatában lettek volna az emberi nyelv viszonylag egyszerű szabályának. Eszerint véges számú (pl. 40) hangból sok százezer szó, illetve a szavakból végtelen számú mondat „generálható”. Ha pedig mindezt tudták volna, ezek a „szuperlények” valószínűleg képesek lettek volna az „ideális” ABC, az írásbeliség megteremtésére is. Nehezen magyarázható, miért ne adták volna át az embereknek a nyelv ismeretét az írás ismeretével együtt?

Valószínűbbnek tűnik tehát, hogy az íráshoz hasonlóan, az emberi nyelv létrejötte is a Földhöz, nem pedig távoli bolygókról érkező lényekhez kötődik.

IRODALOM

- Ankerl G. (2004): *Anyanyelv, írás és civilizációk*. Budapest: Magyar Egyetemi Kiadó.
- Cs. Jónás E. (2005): *Ismerkedjünk a szemiotikával*. Nyíregyháza: Krúdy Kiadó.
- Gulyás P. P. (2009): *A der-die-das-rejtély. Ősnyelvi magánnyomozás*. Budapest: Szerzői kiadás. Kéki B. (2000): *Az írás története – A kezdetektől a nyomdabéttűig*. Budapest: Vince kiadó.
- LaViolette, P. A. (2004): *Az ősröbbsáson túl. – Ami a nagy durranás mögött van. Az ókori mítoszok és a folyamatos teremtés tudománya*. Budapest: Alexandra.
- Man, J. (2000): *Az írás története*. Budapest: General Press Kiadó.
- Manley, B. (2004): *Hetven rejtély az ókori Egyiptomból*. Budapest: Athenaeum 2000.
- Papp M. (1974): *A nyelv keletkezése*. (A bevezető tanulmányt írta és a kötetet összeállította: Papp Mária). Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Szalay I. (2011): *Egyesített teremtéstörténet*. (Google)Bessenyei György halálának 200. évfordulója alkalmából szervezett emlékműsor

„Csinálom azt, amire ösztönöztetem...”

(Bessenyei: *A Holm*)

Tisztelt Ünneplő Közönség! Kedves Barátaim!*

Immár 24. alkalommal zárandokol el május elején a Bessenyei Társaság „minden rendes tagja” (Bánszki István elnök úr szavaival élve) Nyíregyháza és a megye egyik emblematis émlékművéhez, Kallós Ede Bessenyei-szobrához, hogy tisztelegjen a több mint kétszáz éve elhunyt szellemi nagyság előtt, és megemlékezzen azokról az elődökről, akiknek több éves tevékeny és áldozatos munkája nyomán e nem mindennapi műalkotással gazdagodhatott városunk.

Az 1800-as évek vége felé a millenniumra készülödé nemzeti-hazafiúi lelkesedésében találta meg a korabeli városi és megyei értelmiség Bessenyeiben azt a szellemi elődöt, aki szimbolizálhatja a polgárosuló, műveltségre, kultúrára, tudományra és művészetekre, azok népszerűsítésére, széles körben való terjesztésére vállalkozó szándékot. Kovács István törvényszéki bírö vetette fel először 1889-ben egy Bessenyei-szobor felállításának gondolatát. Vietörisz József, Kovács István és Porubszky Pál kezdeményezésével és irányításával megye- és országszerte megindult a gyűjtés a szoboralapra. A pályázatra 16 szoborterv érkezett, melyből a korabeli legrangosabb képzöművészekből álló bírálóbizottság Kallós Ede tervét fogadta el.

A szoboravatásra 1899. május 9-én került sor, 113 évvel ez előtt. Az avatási ünnepség előkészületeit, szervezését és lebonyo-

* Elhangzott a Bessenyei-szobornál, 2012. május 6-án. Ugyanott elhangzott Vietörisz József: A bihari remete című költeménye *Erdélyi Tamás* előadásában.

lítását az 1898-ben alakult Bessenyei Kör vállalta magára, hiszen ennek a körnek lettek létrehozói, másokkal egyetemben azok az értelmiségi vezetők, akik a szobor felállításának és a művelődési kör alakításának is élharcosai voltak. A Bessenyei Kör története (Bánszki, 1989) című kötetből értesülhetünk arról, milyen nagyszabású avatőnnepséget tartottak elődeink. Többek között az avatóbeszéddek és a ódapályázat nyertes művének felolvasása után a Kisfaludy Társaság és a Magyar Nemzeti Múzeum küldöttei is elhelyezték koszorúikat. A Magyar Tudományos Akadémia nevében pedig Beöthy Zsolt neves irodalomtörténész fogalmazta meg rövid beszédében azt a gondolatot, hogy „A Bessenyei álmodta magyar társadalom, az ő nagy lelkének ideálja szerint, bizonyára még nem valósult meg. A „nyugati műveltség” miénk is immár, de még nem gyúrtuk át, hogy egészen magyar, hogy nemzeti legyen” (Bánszki, 1989: 42).

Az akadémiai irodalomtörténet Bessenyeit „a felvilágosodás vezéralakjaként” mutatja be, a magyar irodalomtörténet-írás Bessenyei Ágis tragédiájának megjelenésétől, 1772-től számítja az új irodalom kezdetét. Bíró Ferenc pedig az életmű jelentőségét abban látja, hogy a már korábban elinduló szellemi – tudati folyamatokat emeli új szintre Bessenyei. A középiskolás tananyag a művelődési, nyelvi programjával és néhány szépirodalmi művével ismerteti meg a fiatalokat, pedig a Tiszabercelről Bécsbe, Mária Terézia magyar testőrségébe kerülő nemesifjú a népmesehősöket idéző nem mindennapi életútjával csodálatos példaként állítható bármely kor ifjúsága, embere elé. Sorsa, természete, személyisége, tehetsége arra predesztinálta, hogy többet tanuljon, lásson, gondolkodjon és érezzen: nemzetről, világról, emberről, természetéről, történelemről.

A boldogság, a boldogulás útjait kutatta, ahogy a legkisebb fiú is azért indul világgá, hogy a próbákat kiállva felnötté váljon, megtapasztalva önnön erejét és gyengeségét, vállalja sorsát. Bessenyei lelki-szellemi próbatételei a közboldogság, a közjó elérését tüzték ki ideálul, ahogy ezt a felvilágosult szellemiség meg is követelte. Ennek legfőbb eszközét pedig a tudomány, a műveltség elterjesztésében látta, minél szélesebb körben. A szerteágazó Bessenyei-életmű ennek a szellemi igénynek tesz eleget az elmélkedések, a programírások tanító-nevelő szándékával, a szépirodalmi művek és a fordítások nyelvet és szel-

lemet, esztétikai érzéket gazdagító hatásával. Mi, kétszáz évvel későbbi utódok, a 21. század első évtizedében sem tudunk jobb programot, tanácsot adni magunknak, mint „írni, akinek megadatott, és olvasni, tanulni mindenkinek”! Ma is a művelődésben, a tanulásban, az önképzésben láthatjuk a világ- és országszerte jelenlévő szociális problémák megoldásának egyik lehetséges útját.

A felemelkedés, a tanulás, a tehetség azonban kötelez is. Kötelez arra, hogy a kisebb-nagyobb közösségeket szolgáljam. Ezért van szükség a Bessenyei által sokat hangoztatott „tisztá vagy nemes erkölcsre”. Írni, beszélni és cselekedni felelősséggel kellene. Az erkölcsi alap ezt jelentené.

Eltöprenghetünk azon, hogyha ilyen régóta tudjuk, hogy mi módon lehetnénk európaiak és magyarok, ma már talán mondhatnánk, világfiak és magyarok, akkor miért tűnik még mindig elérhetetlen eszménynek, ideálnak a jó erkölcsű, művelt emberi világ, társadalom?

Akkor hát mi végre minden igyekezet?

Igen, a gondolkodó ember olykor elbizonytalanodik, a maga munkájának, életének hiábavalóságával viaskodik. Bessenyeinek egyik megrázóan szép vallomása az emberi szívről ezeket a kétségeket tárja elénk.

„Hát mindezeket mi végre írom?” – teszi fel a kérdést magának Bessenyei. „Talán azért, hogy az emberek olvasásával boldogabbak legyenek? Vagy magamnak akarok általok halhatatlan jó hírt, emlékezetet szerezni? (...) Megszabadultak-é a halandók hibáiktól, veszedelmeiktől s tudatlan tévelygéseiktől azon sok ezer írásoknak segedelme által, melyeket olvasunk? (...) Kívánhatom-é hát, hogy én egyedül adjam meg azt embertársaimnak, mit a világ magának meg nem adhatott?” (A Holmi, 305.)

„(...) de minek írok hát?” – kérdezi újra Bessenyei. „Nem tudom, megvallom, miért cselekszem ezeket: érzek bennem oly erőt, mely feljűk húz, fáraszt, és úgy gondolom, hogy olyan vagyok, mint a plánta, melynek nőni kell, ha meleg nap fűti és híves eső éri. Csinálom azt, amire ösztönöztetem...” (A Holmi, 306.)

Az ösztönző erő pedig Bessenyei fejtegetése szerint az a „kedves indulat”, amely minden emberi szívben a sok érzés között a legfőbb, amely velünk született, amit a természettől kaptunk, s

legyen jó vagy rossz, halandó törekvéseinket ez uralja. Bessenyei gondolatmenetét követve: ezért olyan a világ, amilyen, mert mindenkit a természettől beléoltott legfőbb indulat cselekedtet? Ilyen tehát az emberi természet?

S vajon mi, Kedves Barátaim, miért állunk itt 113 évvel később is Bessenyei-szobránál?

Talán mert az ő szívének „kedves indulatában” a magunkéra is ismerhetünk, mint ahogyan az egykori Bessenyei Kör és Társaság tagjai is a magukéval rokon lélekre Bessenyei Györgyben találtak, ahogyan ő is a maga szellemi elődeit a vele rokon ösztönzésekben fedezte fel. Én ezt a „lélekszó” rezgésének nevezném. Ez hívta életre a hamarosan 25. évébe lépő társaságunkat is.

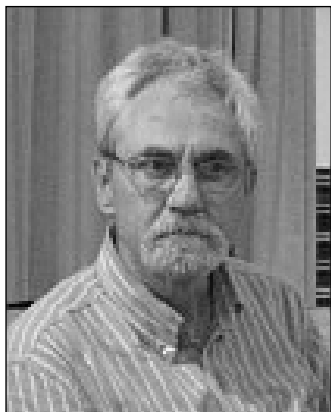
Társaságunk Tisztelt Tagjai! A lélekszó hívása szerint tisztelgünk tehát szellemi elődünk előtt, és gyengeségeinkkel, erőtlenségünkkel is szembenézve cselekedjünk tehetségünknek megfelelően az értékek védelmében, hogy a „jó indulatokat” továbbadhassuk majd a következő nemzedékeknek!

IRODALOM

- Bessenyei György: *Emberi szív*. In: *A Holmi. Bessenyei György válogatott művei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 302–307.
- Egy európai magyar: Bessenyei György*. Bánszki István tanulmányai. Nyíregyháza, 1999.
- Bánszki István: *A Bessenyei Kör története*. Nyíregyháza, 1989. 5–47.
- Bíró Ferenc: *A Bessenyei-kultusz helyzetéről*. In: *Örökségünk: Bessenyei György. Társasági füzet*. Bessenyei Társaság, Nyíregyháza, 1988. 43–54.
- Szaunder József: *Bessenyei György*. In: Pándy Pál (szerk.): *A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. 22–52.

A Kárpát-medence népzeneje

Megtisztelőnek éreztem, hogy a Nyíregyházi Bessenyei Társaság, a 2011/12-es év programjába ismét tervezett zenei témát, és az előadás megtartására engem kért fel.*

Számomra emlékeztet a Társaságban, előző évben megtartott, Liszt Ferencre való emlékező alkalom is, de a zenetörténeti témához képest most népzenei érdeklődési területemhez közelebb álló feladatra kaptam megbízást. Ez a felkérés a tartandó előadás címét is megadta.

Bánszki István elnök úr nagy bizalommal adta ezt az előadó számára tág, több lehetőséget rejtő munkacímét, ami bizony sok fejtörést okozott. Nem sok ilyen, kultúrában, zenei hagyományban gazdag területe lehet a világnak, ahol a különböző népek, népcsoportok dallamai szóltak, egymásra is hatva, egymástól tanulva évszázadokon keresztül. Ez a sokszínű, gazdag érzelmi világ is benne lehet József Attila gyönyörű képében: „... Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa / török, tatár, tót, román kavargó / e szívben...”

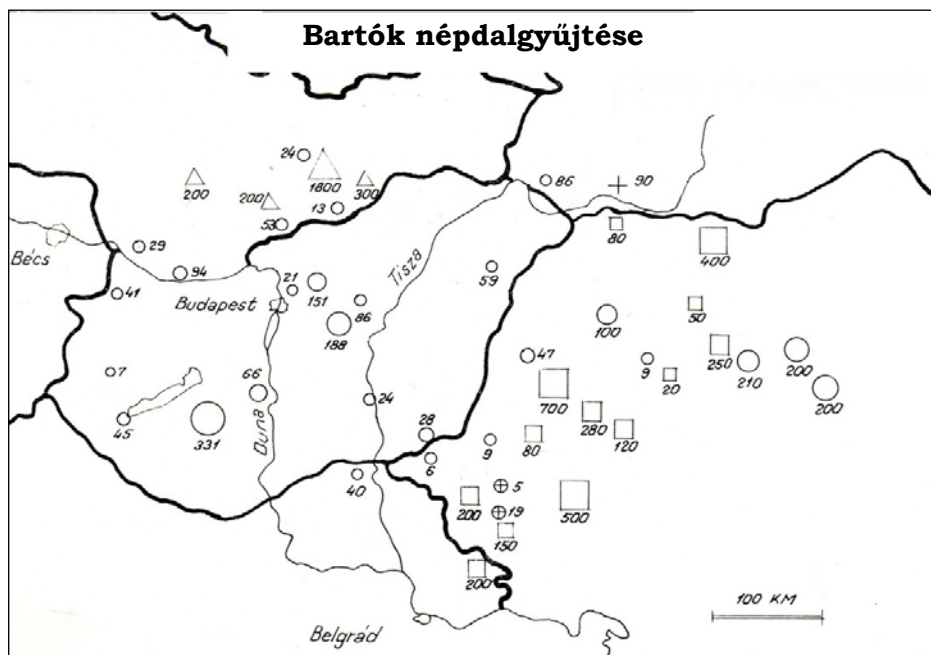
Hogyan lehet a Kárpát-medence népzenejéről, akár csak vázlatos képet adni egy előadás szűkös időkeretében? Hogyan lehet szűkíteni a témát, hogy az mégis egységet mutasson?

Aztán kezdtem keresni leendő előadásom vezérfonalát a két nagy mester, Kodály Zoltán és Bartók Béla munkáiban. Így jutottam el Bartók 1934-ben megjelent fontos tanulmányához: *Népzeneink és a szomszéd népek népzeneje*.

* Az előadó ny. főiskolai tanár, a Magyar Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportjának elnöke.

Ezúttal tehát nem a Kárpát-medencében meghatározó szerepű magyarságnak a zenéjét igyekeztem bemutatni, hanem Bartók tanulmánya segítségével azt, hogy milyen kölcsönhatások mutathatók ki az itt élő magyar és szomszéd népek zenéjében, és ezek hogyan tükröződnek a zeneszerző művészi zenéjében.

Bartók Béla népzene gyűjtői, kutatói, zeneszerzői munkásságában – amint ezt az előbb említett dolgozata is bizonyítja – nagy szerepe volt a szomszédos népek népzenejének is. Lampert Vera (Bartók népdalfeldolgozásainak forrásjegyzéke, Bp. 1980) összegzése szerint Bartók 1905 és 1940 között gyűjtött és lejegyzett dallamainak száma több, mint 9000. Ebből 2700 magyar, 3500 román, 2500 tót, 90 rutén, 244 szerb, bolgár, 300 arab, török.

O = magyar □ = román Δ = szlovák + = rutén

Az előadás során egy-egy szomszédnépi dallamot és azok bartóki feldolgozását hallhatta a közönség. Így csendült fel egy rutén dallam, majd a 44 duó két hegedűre c. sorozat 16-os darabjaként, annak feldolgozása.

278 [Allegretto] ♩. 104 44 DUÓ, 16

Du-še du-še du-šè-ko Ió-tá bo-let ser-deč-ko
me-ne bo-rit po-bo-lu-je Mi-ni nit-ko ne-vi-ru-je

Aj, haj, ši ia-rá, ši mai mán-drá da-na

VAR.: ceruzás bejegyzés

1) 2) 3)

Rutén dallam

14 16.

BURLESKE / BURLESQUE / BURLESZK

Allegretto, ♩. 112

Un poco più tranquillo Tempo I.

pizz. arco

(51')

Bartók-duók 16.

Így hallhatott a közönség tamburán játszott szerb táncdallamot, majd ugyancsak két hegedűn megszólaló feldolgozását (44 duó 39. darab), vagy a Mikrokozmosz zongorasorozat kedvelt Délszlávok c. darabját. Megszólalt északi szomszédaink zenei világa is. Az archív felvételek után hallhattuk Bartók, vegyeskarra és zongorára komponált kórusát, a Négy szlovák népdalt. A több ezerre tehető román gyűjtésből érdekes hangzású, fém tölcserrel erősített hegedűn játszott dallam idézte az 1912-es gyűjtési évet. Ezután szólalt meg a népszerű zongoradarab, a Román népi táncok, Ránki Dezső előadásában.

Tölcseres hegedű

Szép zenei körutazást tehattünk, hallgatva a szomszéd népek dallamait és a belőlük született bartóki feldolgozásokat. A magyar és szomszéd népek dallamainak kapcsolatáról így összegezte véleményét Bartók: „... a magyar falu régi és új dallamanyaga magyar kultúrkincs, olyan kultúrkincs, amit nem jelenlegi szomszédainktól vettünk kölcsön, hanem amiből mi adtunk nekik.”

Ennek a hatalmas, különböző dialektus területekre osztható gazdag, magyar dallamkincsnek az alaposabb megismerése azonban már későbbi találkozások témája lehet.

Testőrök a szellem védelmében

(A felvilágosodás és a reformkor öröksége)

1823. január 22-én fejezte be kézírata szerint Kölcsey Ferenc a Himnusz megírását. Erre az eseményre, irodalmi tényre emlékezve, 1989 óta ünnepeljük a Magyar Kultúra napját. 1993 óta ezen a napon tüntetik ki a pedagógusokat Magyarországon.

A Himnuszt nemzeti imádságként is mondja, éneklí a világ magyarsága. A Magyarok Világszövetsége rendezvényein is rendszeresen felhangzik az Erkel Ferenc által megzenésített változatban.

A vers, a Hymnus (eredeti írásmóddal) Szatmárcsekén született. Nemeskürty István: *Diák, írj magyar éneket!* (Gondolat kiadó 1983. Bp.) című, háromkötetes magyar irodalomtörténetében így értékelte: „soha nagyobb karriert magyar vers nem futott be. Nincs nap, hogy sorai valahol, valamilyen alkalomból, s mindig a magyar nemzeti függetlenség bizonyóságaként fel ne csendülnének.” (i. m. 388)

A költeményt 1823-ban egyelőre még csak Kölcsey és szűkebb köre ismerte, hosszú út vezetett az országos elismertségig.

Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel. / Nyújts feléje védő kart. / Ha küzd ellenséggel. / Balsors akit régen tép, / Hozz rá víg esztendőt. / Megbűnhődte már e nép / A múltat s jövőndőt!

A korabeli olvasóközönség a verset 1829-ben olvashatta először, az akkori helyesírásnak megfelelően (ld. fent!) az *Aurora* évkönyvben. Ezután 1832-ben Kölcsey verseskötetében is megjelent, Különféle dallamokra énekelték, szavalták, mint majd később Petőfi Sándor verseit.

1844-ben a *Hymnus* megzenésítésére pályázatot írtak ki. A Nemzeti Színház akkori karnagya, Erkel Ferenc nyerte el a díjat. A Hunyadi László és a Bánk bán nemzeti operák szerzője. Színháztörténeti és operatörténeti különlegességként és eseményként jegyzik, hogy 1844-ben a *Hunyadi László* című operáját „tomboló örömujjongás fogadta... a rajongó közönség aranypénzekkel teli, belül e célból kivájt karmesteri pálcával ajándékozta meg a mestert, Erkel Ferencet” (i. m. 388).

Lássuk, milyen út vezetett ideig?

A műveltség, a kultúra fontosságába vetett hit megvalósítás a évszázados, irodalomtörténeti időutazásra ösztönöz.

1741. június 25-én magyar királlyá koronázták Mária Terézia Habsburg uralkodót, aki férjét, Lotharingiai Ferencet maga mellé vette társuralkodónak. A nádor ekkor Pálffy János volt, akit a szatmári béke létrehozójaként említik a történetírók. Őt, halála után, 1751-ben Batthyány Lajos váltotta fel. Az 1711. évi magyar országgyűlés nem használta fel az alkalmat az akkori Habsburg-birodalom megsemmisítésére, amelyet a poroszok előrenyomulása tett volna lehetővé. Ehelyett 1741. szeptember 11-én a magyar rendek „életüket és vérüket” (*Vitam et sanguinem*) ajánlották fel Mária Terézia trónjának védelmére (63. tc.). A királynő ígéreteit törvénycikkekbe foglalták:

- 7. tc. A királynő, ha teheti, Magyarországon lakik;
- 11. tc. A magyar ügyeket magyarok által fogja intéztetni;
- 12–14. tc. Törvényben biztosította a tárnoki hivatal, a magyar kancellária és a magyar kamara függetlenségét az osztrák hatóságoktól;
- 16–18. tc. Megígérte a Partium és a Délvidék területeinek visszacsatolását. Gazdasági előnyöket is ígért a királynő:
- 8. tc. Biztosította a nemesi föld adómentességét;
- 27. tc. Engedélyezte a szarvasmarha-kivitel az osztrák tartományokon keresztül Velencébe és a Német Birodalomba.

1756–1763. Űn. hétéves háború folyt a Habsburg-birodalom megtartásáért a poroszokkal szemben. Mária Terézia királynő oldalán álltak kezdetben az angolok, Németalföld, a magyarok, majd később az oroszok és a franciák. Az európai egyensúly megőrzése érdekében Anglia a poroszok oldalára állt. 1757. október 16. magyar hadtörté-

neti szempontból kiemelkedő nap. Egy magyar huszárportya Hadik András tábornok vezetésével Berlinig jutott, II. Frigyes porosz császár fővárosáig. Magyarország a háborúban 52 ezer újoncot állított a császári seregbe, ez súlyos véráldozatot követelt idegen érdekek szolgálatában. A magyar huszárszárság azonban európai hírnévre tett szert (ld. *Magyar történeti kronológia*. Tankönyvkiadó. Bp.).

1760. szeptember 11-én Mária Terézia királynő magyar nemesi testőrség felállítását rendelte el. Célja az volt, hogy a szolgálat révén az uralkodóval személyesen is kapcsolatba kerülő nemesi ifjak megismerjék Bécset, az udvart, szellemi műveltségre tegyenek szert, és örökre a dinasztiahoz kötődjenek, s az egész magyar nemzetre befolyással bírijanak.

A magyar nemesi testőrség, a korabeli elnevezéssel élve, a „test-őrzők” alhadnagyi rangban szolgáltak, 120 főből álltak. A testőrség első kapitánya gróf Pálffy Lipót altábornagy lett. A további első három kapitány herceg Esterházy Miklós 1787-ig, gróf Károlyi Antal 1791-ig, herceg Esterházy Antal 1794-ig töltötte be a tiszteket. A testőrséget a F'ischer von Erlach által épített Trautson-palotában, a császári palota, a Burg közelében helyezték el. Ez a palota 1962-ig a magyar művelődés központja volt, Collegium Hungaricum néven. Ekkor a magyar állam eladta az osztrák kormányoknak az épületet.

Az 1760-as években, ebben a kedvező történelmi pillanatban érkezett Szabolcs megyéből a Burg közellétét élvezni, tanulni vágyó ifjak egyike. 1765 nyarán küldte Bessenyei Zsigmond többgyermekes földbirtokos harmadik fiát, Györgyöt (1717?–1811) Bécsbe, bátyja, Bessenyei Sándor nyomdokába, a testőrségbe. Az ifjú ekkor 18 éves, délceg, de tanulatlan, műveletlen volt.

Mohón vetette bele magát a társasági életbe, megtanult franciául, latinul és németül, szolgálati utat tett Itáliában egy hercegnő kíséretében. A testőrségben hét évet szolgált 1772-ig, ekkor 25 éves volt, hadnagyi rangban. Egy év leforgása alatt négy könyvet adott ki nyomtatásban, évszakonként egyet-egyét. Versek és prózai írásokat is publikált (Bessenyei György: *Emeld nemzetedet!, Válogatott művek breviáriuma*. 2011. Nyíregyháza. Kiadja a Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság).

A régebbi és újabb magyar irodalomtörténetek ezt hallatlan teljesítményként értékelik: „Mintha egymaga akarná a bécsi testőrtisztek szá-

mára addig ismeretlen, nem létezett magyar irodalmat megteremteni” – írja Nemeskürty István (i. m. 315.). Elsősorban francia mintára.

Erre a teljesítményre a mégoly tehetséges, vasakarátú, kiváló szervező ifjú testőr, Bessenyei György önerejéből nem lett volna képes. Volt tehát egy jelentős szellemi és gazdasági kor, amely őt és az általa képviselt irányzatot támogatta. Valójában négy személyről volt szó: Grass Frigyesné bárónő, Mária Terézia udvarhölgye, Beleznay Miklós, a református egyház egyetemes főgondnoka és felesége Podmaniczki Annamária, valamint Nicky Kristóf gróf titkos tanácsos, a királynő egyik bizalmasa.

Bessenyei Györgyöt a királynői kegy is támogatta, így az íróvá lett testőr ez időben a királynő feltétlen híve volt. Mátyás király, a Hunyadiak uralkodása óta először fordult elő, hogy a királyi udvar irodalmi irányzatot támogatott, s az irodalmi megújulás vezéralakjává tette az ifjú Bessenyei Györgyöt (i. m. 318., illetve Bessenyei breviárium, dr. Bánszki István előszava, 2011. Nyh, 5–6.1. és vö. Pintér Jenő *Magyar Irodalomtörténete I.* Franklin Társulat, Bp. 1928. 74–6.1.).

A magyar felvilágosodás, az írásból, olvasásból, műveltségből származott világosság, a „világosítás” Bessenyei szavával 1772-től, az *Ágis tragédiája* megjelenésétől datálódik. A görög Plutarkhosz nyomán írt dráma hőse voltaképpen IV. Ágis spártai király (uralkodott Kr. e. 245–242), aki húszévesen vetélytársával, királytársával, II. Leonidással szállt szembe: az adósságok eltörlését és az állami földek kiosztását követelte. Hazája régi fényét kívánta visszaállítani és a súlyos bajokat orvosolni. A verses mű lényegében a reformer magyar felvilágosult nemesség állásfoglalását tükrözte. Magyaros, páros rímű tizenkettősökben íródott a verses dráma, amelyben Ágis és szövetségese, Kleombrotész ugyan elbuknak, de Leonidas elégeti az adósleveleket (vö. Tótfalusi István *Irodalmi alakok lexikona*, 1998. Anno Kiadó, 9.1.)

A felvilágosodás kori irodalommal Bessenyei György a Burgban, a Hotbibliothekban (Császári Könyvtár) ismerkedhetett meg, sőt azokkal a radikálisabb szerzőkkel is, akik a nyilvánosság számára tiltottak voltak. Főként a francia nyelvű irodalmat olvasta, leginkább francia fordításokból a német, angol szerzőket is (Locke, Pope, Milton, Gessner stb.). A stílus és ízlés tekintetében nem állapíthatunk meg egységet e korban, a századfordulón. Bessenyei mintáinak, mestereinek Voltaire, Montesquieu tartható és a fran-

cia szellemiség. Bessenyeinek a kutatások alapján, bizonyíthatóan létezett akkoriban is szellemi társasága.

1777-ben 'A Bessenyei György társasága' kötetében tiszt-társai, Barcsai, Ábrahám, Báróti Sándor és Bessenyei György testvérbátyja, az ugyancsak testőr, Bessenyei Sándor is alkotott. Barcsay lírai hangvétele Berzsenyi elégikus költészetének előfűtára. Míg Báróti a debreceni református kollégium diákjának előhírnöke lehetett. Magyar nyelven verseltek, fordításokat közöltek. Magukat „testőrzőknek” nevezték, de az 1770-es évek költői eszményét ők testesítették, határozták meg, nemzetükért hevülő, a magyar nyelv ügyéért lelkesülő, magyarul író, kulturális programot adó, művelt magyar nemesi katonatisztek voltak.

1777-ben jelent meg Bessenyei György ma is játszott vígjátéka, *A filozófus* (a budapesti Katona József Színház 2011–12. évadban is műsorán tartotta). *A filozófust* először 1792-ben hozták színre.

Bessenyei György könyveinek megjelenése után elbocsátását kérte a bécsi testőrségből, s támogatói segítségével egy időre, 1773-tól a református egyházi ügyek intézését végezte, megfelelő javadal-mazással. Az immár polgári foglalkozású Bessenyei bécsi lakossá vált, és életét teljesen az irodalomnak szentelte. Az akkor 18 éves, későbbi híres irodalomszervező és költő nyelvújító, Kazinczy Ferenc, akinek a 20–21. század fordulóján egykori birtokán, Széphalmon múzeumot is emeltek (a Magyar Nyelv Múzeumát), áhítatos tisztelettel kereste fel Bessenyei Györgyöt bécsi otthonában. Ányos Pál, az akkor 21 éves pálos szerzetes tanár is támogatását kérte egyik tiszttársához írott versében, Bessenyei társas ágához csatlakozott az idősebb testőtárs, báró Orczy Lőrinc is. Őt tarthatjuk az Alföld első, az egyszerű népét leíró költőjének a korban, és Petőfi költői elődjének (*A bugaci csárdának tiszteletére* c. Orczy-vers példája).

Bessenyei György kulturális, nemzetemelő, felvilágosult irodalmi szervezőtevékenysége ún. *Röpirataiban*, rövid, világos, prózában írt tanulmányaiban, elmélkedéseiben olvashatók. Az első még 1778-ban Bécsben jelent meg *Magyarság* címmel, mindössze 12 lapnyi terjedelemben.

„Valljuk meg, hogy nagyon megszüköltünk a magyarságba, melynek ugyan bőségébe soha nem voltunk. Csudálkozom nagy nemzetünkön, hogy ő, ki különben minden tulajdonainak fenn-

tartásában oly nemes, nagy és állhatatos indulattal viseltetik, a maga anyanyelvét felejteni láttatik; olyan világba pedig, melybe minden haza önnön nyelvét emeli, azon tanul, azon perel, kereskedik, társalkodik és gazdálkodik...

Jegyezd meg e nagy igazságot, hogy soha a földnek golyóbisán egy nemzet sem tehetette addig magáévá a bölcsességet, mélységet, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe bé nem húzta. Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.” (i. m. 82.1)

A szállóigévé vált Bessenyei mondás így folytatódik lentebb a szövegben: „Melyik nyelvnek is lehetne több édessége, méltósága, mélysége és könnyű kimondása, mint a magyarnak? Mind a deák, mind a francia, mind a német görcsösebb nála. Kivált poétaságra, éneklésre, régi történetek elbeszélésére, dicső beszédre egy nyelv sem haladja meg.” (i. m. 83.1)

Bessenyeit tarthatjuk az első esszéírónak, műfajteremtőnek a kritikában. Szauder József véleménye szerint *A holmi* (Bécs, 1779) idesorolható, ezt támasztja alá tanulmányával Bánszki István irodalomtörténész is a *Bessenyei breviáriumban* (i. m. 99.1). Az erkölcsi tanítás, világosítás, mélyén mindig megjelenik valamiféle személyes vélemény, akár a közjóról, akár a koznépről, akár a magyar nyelvről, vagy a természet világáról elmélkedik a költő.

Bessenyei György 1782-ben elhagyta Bécset. 1785-ig szülőfalujában, a Szabolcs megyei Tisza Bercelen lakott, majd két évig Feketetótin, Biharban. Az 1800-as évek fordulóján az egykori testőrt már a Berettyó partján, Pusztakovácsiban fekvő birtokán találjuk, de itt is folyamatosan írt, alkotott. Bessenyei életműve nem néhány száz, hanem több ezer oldal, a breviárium tanúsága szerint. 1801–04 között készült el terjedelmes kézírata, amely lényegében Millot, francia történetíró *Histoire générale* c. francia művének magyarítása. *Rómának viselt dolgai* címmel.

A fordítás inkább ürügyül szolgált felvilágosult nézetei kinyilatkoztatásához a tudomány, az erkölcs, a vallás, a nemesség és a parasztság kérdései kapcsán. *Az erkölcsnek hanyatlása* (i. m. 152.1) „Nézd a durva embertelent, hogy gázolja hazáját, ha hatalomra mehet! A tudatlannak, embertelennek uralkodása alatt a nemes érdemek és tudomány, bölcsesség mind bujdosóban vannak... A vad bolondot, ha vak szerencséje hatalomra viszi, onnan többnyire önnön dühössége veti le.” (i. m. 152.1)

A *Tarimenes utazása* (1802–04) Voltaire *Candide* mintájára írott filozófiai regény, ún. utaztató regény, Bessenyei bölcselkedéseinek öt könyvéhez fűzött *Világosításában* felfedi műve tényleges szereplőit, így Mária Terézia magyar királynőnek örök emlékezetét és saját ifjúkorát. A korabeli ejtést és írásmódot érzékeltető breviárium szövegei nem jelentenek könnyű olvasmányt, de hű tükröt tartanak a XIX. század fordulójához érkezett magyar vidék és az „országlo Hatalom” állapotáról, a magyar nyelv állapotáról.

A magát bihari remetének tituláló író, élete utolsó évtizedében is alkotott. (*Az értelemnek keresése, a természet világa* – i. m. 211–226.1) Bölcselkedéseit így zárta: „Volt Európában a keresztény emberi nemzet olyan bódulásban, melyből három, négyszáz esztendeig tartott tapasztalás sem vehette ki. Most is vannak tévelygéseink, talán olyanok, melyeken száz esztendő múlva (hihető, elébb is) maradékaink szánakozni és nevetni fognak. Csak az Isten tudja, mikor lesz a világnak esze.”

N. B. „Az esztelenségek közt sok vigyázó okosság van e világon, ami igen jól fog azokon, akik vele élnek...” (i. m. 226.1)

Mint említettük, az ifjú, 18 éves Kazinczy Ferenc támogatót keresett Bécsben Bessenyei és Társasága szentélyében. Kölcsey Ferenc pedig, a nemzeti romantika költőinek és első hivatásos kritikusának, a Hymnus költője, a *Paraneisis* szerzője, később országgyűlési képviselő 15 évesen, 1805-ben debreceni református kollégista diákként ott volt Csokonai Vitéz Mihály temetésén, ahol ott volt a Bessenyeit ismerő, akkor már irodalomszervezőként, nyelvújítóként tevékenykedő Kazinczy Ferenc költő is, és a XIX. század fordulójának reformista, romantikus nemzedéke, amely megalapozta a néhány évtizeddel később bekövetkező forradalmi változásokat (1848–49) és elhozta Magyarország függetlenné válását, a Habsburgok trónfosztását. Majd a szabadságharcok bukását is megérte sok szellemi kiválóságunk.

1811-ig élt bihari remeteként Pusztakovácsiban, birtokán Bessenyei György. Érdemes megjegyezni, hogy saját kertjében kedves almafája alatt nyugodott, ide temették el. Élete végéig unokahúga viselte gondját, aki szintén verselt, kiadták kötetét (*Bessenyei Anna Versei*, 1815.). Nemeskürty irodalomtörténete kis iróniával, joggal teszi fel és nyitottan hagyja a kérdést: „... talán mégsem merült el a bihari remete a nagy, pusztai nihilben.” (i. m. 324)

Elégtételt, megnyugvást adhatott számára 1796-ból maradt versének néhány gondolata *A méltóság keserve* címmel: „Egy nemzetnek reád való mosolygása a halálnak keservét is édességre hozza szíveden.”

A magyar kultúra megmaradásáért fáradozók műveit ma is tanuljuk, olvassuk, énekeljük, örökségüket tovább visszük.

Időutazásunk mintegy 100 évet jelenített meg. Álljon itt egy vers befejezésül 1876-ból az utókornak:

Gyulai Pál: TANÁCS

Kiket szeretsz s akik szeretnek
Ha bántanak, ha megsebeznek,
Ne haragudj' rájok sokáig!
De öntsd ki szíved', s ha letörléd
A fájdalom kicsordult könnyét:
Bocsáss meg! hidd, enyhedre válik.

Oh, egymást hányszor félreértjük,
Szeretteinket hányszor sértjük,
Bár szívünk éppen nem akarja.
Mi is talán vérzünk a sebben.
Nekünk is fáj még élesebben.
De büszkeségünk be nem vallja.

Ne légy te büszke, légy őszinte,
Híved legott azzá lesz szinte,
Oszlik gyanú, megenyhül bánat:
Oly váratlan jöhet halálunk,
S ha egymástól haraggal válunk,
A sírnál már késő a bocsánat!

A Bessenyei Társaság 25 éve

A Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság 2012. október 18-án, a Megyeháza Bessenyei Nagytermében tartotta 25 éves jubileumi ünnepségét. Az ünnepi műsor előtt az előtérben *Troszt Ákos* mondta el Vietórisz József Bessenyei című versének részletét, majd megkoszorúzták Bessenyei György emléktábláját. A teremben *Petneházy Attila* színművész Képes Géza Bessenyei Gyurka szobránál című versét adta elő, majd a Társaság elnöke, *dr. Bánszki István* megnyitóját hallgatták meg a résztvevők.

A társaság jubileumát köszöntötte *dr. Jánosi Zoltán*, a Nyíregyházi Főiskola rektora, *Kováts Dániel*, a Kazinczy Társaság alapító elnöke, *Seszták Oszkár*, a megyei közgyűlés elnöke, *Bíró Gábor*, a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium igazgatója, *Hajnal András*, Tiszabercel volt polgármestere, *dr. Joób Árpád*, a Kodály Társaság megyei tagcsoportjának elnöke és *Mádi Gyuláné* tagtársunk *Cz. Novák Ibolya* versével.

A 25 éves a Bessenyei Társaság című vetítettképes előadásban mutatták be, *dr. Nagy Éva* szerkesztésében, *Erdélyi Tamás* összeállításával és közreműködésével, a Társaság megyei kötődését és tevékeny 25 éve gazdag tartalmát. A képeken Bessenyei szülőházától indulva láthattuk A Tisza reggeli gyönyörűsége illusztrációját, a megye Bessenyeit idéző közintézményeit és emlékjeleit, újjáépített sírjáig. Majd a Társaság kiadványait, kiállítási dokumentumait és működésének képi emlékeit láthattuk, élő versrészletekkel színesítve. (A helyszíni felvételekkel kiegészített előadást az évváró esten ismét megtekinthették a Társaság tagjai.)

Az ünnepség keretében fellépett még *Pregitzer Fruzsina* színművésznő, valamint a Vikár Sándor Zeneiskola művész-tanárai, *Ivancza László*, *Kóti Gergő*, *Molnár Katalin*, *Soltész-Jakimcsuk Ildikó*, *Suhanyecz Viktória* és *Takács Julianna*. Az ünnepség fogadással ért véget. (E. T.)

Elnöki megnyitó

Kedves Barátaim – az irodalom szeretetében!

Tisztelt Vendégeink – a Bessenyei-kultusz eszmeisége jegyében!

Mi ez az eszmeiség? Reményik Sándor erdélyi költő is értelmezte: „Láncnál fényesebb a kard. / De minden kardnál fényesebb az Eszme!”

Ezt az eszmeiséget képviselte a XVIII. században Bessenyei, a bölcsész-költő és 2012-ben mi is.

Hölgyeim és Uraim!

Ebben az irodalmi hangulatú és történelmi levegőjű Bessenyei Nagyteremben, ahol 114 évvel ezelőtt alakult meg a megye első kultúr-egylete: a Bessenyei Kör, és ebben az ünnepi órában, amikor az „újkori” Bessenyei Társaság 25 éves életére: az ezüst-jubileumára emlékezünk – hic et nunc (ahogy a művelt latin mondaná) –, tisztelettel köszöntöm Kedves Vendégeinket, Barátainkat, akik megtisztelték rendezvényünket, és köszöntöm Társaságunk minden rendes tagját, akik a negyed évszázad alatt – csillagvilági társaikkal együtt – a hagyományörzés mellett kultúrateremtő és műveltségformáló közösséggé varázsolták irodalmi Társaságunkat!

Ebben a szép hitben rendezvényünket – mint örömnünnepet – megnyitom.

* * *

Seszták Oszkárnak, a megyei közgyűlés elnökének köszöntője

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Bessenyei György születésének 260. évfordulója alkalmából, 2007. december 20-án a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés ezt a nagytérmet, ahol most tartózkodunk, Bessenyei Nagyteremnek nevezte el.

A mi legközvetlenebb irodalmi ősatyáink közül való Bessenyei György is, ki hozzájárult a magyar irodalmunk, nyelvünk és mai szép magyar beszédünk nemesedéséhez. Bessenyei György az ország boldogságának egyik legfőbb eszközeként a tudományt tartotta, aki munkásságán, írásain keresztül az egész magyar hazának példát mutatott.

A magyar felvilágosodás vezéralakja Tiszabercelen született, Szabolcs vármegyéből származott. Ő mindig ott volt, ott alkotott, hatott és cselekedett, ahol a legnagyobb szükség volt személyére, mégpedig a magyar nemzet életében. Sokoldalú emberségét megmutatta, hogy egyszerre tudott lenni költő, filozófus, tudós, az első fennmaradó tájleíró költemények szerzője egy személyben. Ő maga úgy tartotta: „Egy hazát sokféleképpen lehet és kell szolgálni, mert annak sok mesterségre van szüksége”... mert az ő lelke meg volt mindig osztva a művészet és a tudomány között.

Ezt a nagy örökségét, életművét hagyta ránk, utódokra, s mindezek ápolását, átörökítését vállalta fel megyénkben a Besseneyi György Irodalmi és Művelődési Társaság, mely méltó a névadója személyéhez.

„Jegyezd meg e nagy igazságot, hogy soha a földnek golyóbisán egy nemzet sem tehetette addig magáévá a bölcsességet, mélységet, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe bé nem húzta.”

Besseneyi György ezen gondolatával köszöntöm a Társaság tagjait, munkásságukat a 25 éves jubileumuk alkalmával.

Így a Magyar Tudomány Napjához közeledve, megragadnám ezt a neves alkalmat, hogy szeretettel hívjam Önöket, családtagjaikat és kedves barátaikat november 9-én (pénteken) 11 órától kezdődő Tudomány napi Konferenciánkra.

* * *

Kováts Dániel, a Kazinczy Társaság alapító elnöke köszönti a huszonöt éves nyíregyházi Besseneyi Társaságot

„A két társaságot a történeti és földrajzi szomszédság mellett baráti szálak fűzik össze”

Tisztelt ünneplő Közönség, Hölgyeim és Uraim!

Bensőséges ünnepi alkalom résztvevői vagyunk. Egy jubiláló közösséget ünnepelünk, amely Besseneyi György intelmét követve dolgozik: „Ki szereti jobban a hazáját ... az, aki annak javára értelemről dolgozik.”

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Nyíregyházán nagy hagyománya van Besseneyi kultuszának, mint ahogy Borsod-Abaúj-

Zemplén tájain Kazinczyénak. Mindketten Sárospatak neveltjei voltak, s hasonló törekvések szolgálatában álltak. Amikor a diák Kazinczy lefordította Bessenyei *Die Amerikaner* című művét, s elküldte nagyra becsült alkotójának. ezt a biztató választ kapta Bécsből 1777. február 11-én: „Valamit az Úr munkámnak fordításába elkövetett, igen is helyben hagyom, és attól sem tartok, hogy magyarsága kellemetes ne lenne... Ne szűnjön meg az Úr szívének hajlandóságai után menni...” Ez a biztatás jelentette Kazinczy számára az írói pályaindulást, s kapcsolatuk ösztönzőleg hat e két jeles alkotó nevét viselő társaságok együttműködésére is.

A kultusztevékenységben érdekes párhuzamokat találunk. 1888-ban a nyíregyházi evangélikus gimnázium önképzőköre fölveszi Bessenyei nevét. Miskolcon a református gimnáziumban az „Önképző társulat” 1859-től Léway József javaslatára Kazinczy Önképzőkör néven folytatja tevékenységét. Mindkét iskolában felismerték a névadó megválasztásának nevelő hatását. A civil kulturális kezdeményezések jellemző példái a helyi művelődési társaságok: 1898-ban Nyíregyházán megalakult a Szabolcs Vármegyei Bessenyei György Művelődési Kör (1940-től: Társaság), Sátoraljaújhelyen pedig 1902 szeptemberében a Zemplén vármegyei Kazinczy Kör. A cél közös: a magyar irodalom és művészet pártolása, a közművelődés nemzeti szellemben való előmozdítása. 1899-ben Bessenyei nyíregyházi szobrának felállítása. 1913-ban a felújított tiszaberceli szülőházon emléktábla elhelyezése, 1931-ben Bessenyei kiadatlan verseinek megjelentetése, 1934-ben a Szabolcsi Szemle megindítása, 1940-ben pedig Bessenyei hamvainak nyíregyházi újratemetése jelzik a hagyományápolás főbb állomásait. Bár a II. világháború után újjászervezték a társaságokat, a „fordulat éve” után önfeloszlató határozattal be kellett szüntetniük tevékenységüket.

Csaknem négy évtizednyi szünet következett, de a kultusz élt azért, 1972-ben a tízéves Tanárképző Főiskola felvette Bessenyei nevét, új lendületet vett az író életművének kutatása, közzététele. A civil szerveződések újraéledésének jeleként kezdeményezték azután a Bessenyei Társaság felélesztését, és 1987. október 16-án megtartották Nyíregyházán az alakuló közgyűlést.

A két társaság együttműködése gyümölcsözőnek mondható. Hadd idézzem Kovács Tibornét,¹ aki a Bessenyei Társaság tör-

1. Kovács Tiborné: *A Bessenyei Irodalmi Társaság 20 éves története* (1987–2007). Nyíregyháza, 2009. 50–51.

ténetét áttekintve így szölt erről: „Szoros kapcsolat jött létre az 1985-ben alakult zempléni Kazinczy Ferenc Társasággal, akik jelentős segítséget nyújtottak a társaság-alapítás munkájában, s elnökük, Kováts Dániel vezetésével részt vettek az alakuló ülésen. A két társaságot a történeti és földrajzi szomszédság mellett baráti szálak fűzik össze, amelyeket az 1989-es kölcsönös bemutatkozó látogatás és több találkozás tovább erősített. A Kazinczy Társaság emlékezetes, irodalmi-művészeti műsorral kísért bemutatkozásáról Bánszki István számolt be a Kelet-Magyarország 1989. május 20-i számában közreadott hírlevelében. A látogatások, publikációk és a kiadványok cseréje mellett Kováts Dániel több alkalommal volt a Bessenyei Társaság összejöveteleinek meghívott előadója. Bánszki István és a Társaság több tagja, így Csorba Sándor és Szabó József is tartott előadást a Kazinczy Társaság és az Abaúji Szabadegyetem rendezvényein.”

Egyik kedves emlékem az a fénykép, amely 1990 májusában Göncön, Károli Gáspár szobra előtt készült, s amelyen a két Társaság elnökei és – azóta elhunyt – titkárai, Kovács Tibor (1937–2010) és Hőgye István (1941–2006) láthatók.

Sok szál köt össze bennünket. Elsősorban a célok és a felismert feladatok, a névadók emlékezetének ápolása; emlékhelyeinek gondozása; az életmű feltárása, népszerűsítése; évfordulós megemlékezések szervezése; a közműveltség, a felvilágosodott gondolkodás és a hagyománytudat terjesztése. Hiszen névadóink hasonló elveket vallottak. Bessenyei szerint a „közboldogság” legnagyobb akadálya a tudatlanság, a nép műveletlensége, Kazinczy pedig az, Erdélyi levelekben állapítja meg: „Kultúrát mind a földesúrnak, mind a köznépnek, s jó lesz minden.” Közös szándék továbbá a célkitűzésekkel egyetértő szakemberek összefogása, megegyeznek az alkalmazott munkaformák, az előadások, a kiadványok. Nem lebecsülendők a közösségi és a személyes kapcsolatok, az együttműködés a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal, a tudományos műhelyekkel, a rokon egyesületekkel. „A nagy emberek tettei nem magoké, hanem a nemzeté. Én pedig e szó alatt mind a magyart érzem, mind az embert.” Ezt írta Kazinczy 1820-ban, s ez a szemlélet hatja át a két Társaság tagjainak munkálkodását.

Köszönet Bánszki Istvánnak, akihez immár 64 éves barátság fűz. A nyíregyházi evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium Bessenyei-önképzőkörének, illetve a miskolci református Lévay

József Gimnázium Kazinczy-körének neveltjeként kerültünk 1948 őszén a budapesti tudományegyetemre, s mindkettőnket elkötelezett a pedagógushivatás. Nem véletlen, hogy azonos motívumok alapján fáradozunk. Kazinczynak a szavai jutnak eszembe, amikor a Bessenyei Társaság elnökére gondolok: „Mely jól mennek a dolgok, ahol az első tudja s akarja, ami kell! S mint szereti ott minden az elsőt, mint az első az utolsót”

25 év jeles idő mind az ember, mind a közösség életében. Úgy gondolom, a Bessenyei Társaság hű sáfára volt a névadó örökségének, s biztos vagyok benne, hogy az lesz a jövőben is. Megtalálta és teljesíteni igyekezett a reá váró időszerű feladatokat.

Fehér József barátommal, a Kazinczy Ferenc Társaság jelenlegi elnökével őszinte nagyrabecsüléssel köszöntjük a jubiláns szervezetet. Névadónk szavaival fejezzük ki elismerésünket a Bessenyei Társaságnak, s kívánunk teljes sikert küldetésük szolgálatához: „Eszköze lenni az isteni kéznek, / Egy nem haszontalan tagja az Egésznek, / Férfiak! ez gyönyörű jutalom.”

* * *

Dr. Joób Árpádnak, a Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportja elnökének köszöntője

„A nyelv és zene”

Tisztelt Elnök Úr!

Negyedszázada alakult és működő Bessenyei Társaság!

Ünneplő Közönség! Hölgyeim és Uraim!

A Magyar Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagcsoportjának köszöntését hozom.

1898 óta Bessenyei György öröksége és neve köré gyűltek azok, akik Nyíregyháza és a vidék szellemi fellendülésén, kulturális, művészeti gazdagodásán fáradoztak. Nekem, mint zenetanárnak első sorban a zenei élet területén történtek keltették fel a figyelmemet.

1926 novemberében, az akkor legújabb zenei törekvésekről hallhatott Nyíregyháza közönsége és a legfrissebb kompozíciók

csendültek fel a Korona Szálló Nagytermében Kodály Zoltán és Basilides Mária estjén. Mint annyi kitűnő zenei eseményt, ezt is a Bessenyei Kör Zenei Szakosztálya szervezte. De a Bessenyei Kör volt kezdeményezője és elindítója Nyíregyházán a szervezett hangszeres tanításnak, a zeneiskola létrejöttének is. 1937-ben ismét a város vendége volt Kodály Zoltán. Emlékezetes előadásában, Mit tehet a magyar város a zenekultúráért, vagy később változtatott címe szerint Vidéki város zeneélete, nemes próbálkozásként említi a Bessenyei Kör zenei tevékenységét. Aztán a világháború, mint annyi mást, ezt is lerombolta 1944-ben.

Több évtizedes szünet után Bánszki István élesztette fel új formában Nyíregyháza szellemi gazdagodásáért felelősséget érzők csoportját és 1987-ben megalakult, (újja alakult) a Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság.

A szervezet 25 év alatt folyamatosan, töretlenül befolyásolta, gazdagította Nyíregyháza szellemi, kulturális életét, s bizonyára hozzájárult a város országos például is szolgáló zenei sikereihez.

A sok területen azonos célokért dolgozó testvér-szervezet a Magyar Kodály Társaság Megyei Tagcsoportja nevében köszöntöm a társaság alapítóját, Bánszki István elnök urat, a társaság minden tagját. Legyen továbbra is a társaság Nyíregyháza kulturális életének gazdagítója, formálója, értékeink, jellegzetességeink védője. Erősítse célkitűzéseinket, lendítse, bátorítsa további munkánkat Kodály Zoltánnak 1942-ben fogalmazott, ma is különösen időszerű gondolata:

„Ami megtartott Európában idáig, majd csak megtart ezután is. Mi lehet az? Nem az, amiben alkalmazkodtunk, hasonlókká lettünk környezetünkhöz, hanem amiben különböztünk tőle. Hisz ha mindenben hasonlókká lettünk volna, eltűnt volna a magyarság. Így is sokat letett régi mivoltából ezer év alatt. De megtartotta külön lelkiségét. Annak két legmegfoghatóbb nyilvánulása. A nyelv és zene.”

Őrizzük továbbra is kitartóan magyarságunk lelkiségét!

„Csak aki teremtett, az örök valóság.”

(Bessenyei)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Vendégeink, Társaságunk Tagjai!¹

Ünnepelni és emlékezni jöttünk ma ide, az Északi temető impozáns bejárata melletti sírhelyhez, hogy tisztelettel fejet hajtsunk nevezetes szellemi elődünk, Bessenyei György filozófus-író előtt, aki hős Tariméneszként – a Cselényi István Gábor-vers tanúsága szerint – úti célként nem kevesebbet, mint Európát jelölte meg szellemi térképén. A kapott és rábízott talentummal pedig igen jól gazdálkodott. A Tiszabercelről Bécsbe kerülő György testőr szellemének és lelkének pallérozásával igyekezett elsajátítani a nagyvilág műveltségét, tudományát, hogy majd a képzeletében testet öltött Európa megteremtésén munkálódjon itthon. Tanulhatunk tőle mi, Magyarországon, Európában élő és Európába igyekvő, vágyódó kései leszármazottjai, mert Európa nem földrajzi hely csupán, sőt elsősorban nem az. Európa a kultúra, a műveltség, az emberség, a szellem birodalma, az emberről, a hazáról, a történelemről, az erkölcsről, a testről és a lélekről, az anyanyelvről és a tudományokról szóló ismeretek, gondolatok és képzetek összessége. A nagyvilág csábítása Bessenyei és a magunk korában is megkísérthet, kecsegtethet hatalommal, gazdagsággal, gyönyörrel, könnyű léttel, a lélek azonban előbb-utóbb figyelmeztet minket feladatunkra, s csak akkor lehetünk nyugodtak, boldogok, ha belső vezérlésünkre hagyatkozva találjuk meg helyünket a világban.

1. **A nyíregyházi Északi temetőben október 26-án avatták fel a 30 éve felállított és az elmúlt hetekben felújított Bessenyei-síremléket. Az avató ünnepségen dr. Nagy Éva mondott emlékbeszédet, a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium tanulói verses-zenés köszöntőt mutattak be, majd a jelenlévők megkoszorúzták a síremléket.**

Bessenyei sokat töprengett a világ és az ember dolgain, eszmélkedő, érző lény volt. *A lélekrül* című versében így vall erről:

„Egyedül lelkennek titkába rejtezem,
S rabságát, hatalmát tőle megkérdem.
Megnézem határit, hogy hol végeződnek,
S homályos térjeken, mely felől kezdődnek.
Mondja meg, ki adta világos törvényét,
Mellyel bujdoshatja az egeknek fényét.
Napját mint hozza fel égő sugárral,
S hol homályosodik nagy éjtszakáival.”²

Hölgyeim és Uraim!

A lélek és az emberi élet titkainak nagy kutatója bizonyos már tudja a választ is, mi még nem, csak annyit érzünk, sejtünk, hogy valamilyen időtlen, korhoz nem kötött, örök dolgokra irányítja a szemünket, a gondolatainkat, ezért jövünk kétszáz év múltán is hozzá, hogy tisztelegjünk előtte és emlékezzünk róla, elmélkedjünk magunkról.

Ünnepelni és emlékezni jöttünk. Ünnepelni azt, hogy Bessenyei megyénk szülöttje, hogy 1940 óta hamvai itt találtak nyughelyet a Bessenyei Kör munkálkodása révén. Ma pedig a Bessenyei-sír-emlék felállításának 30. évfordulója tiszteletére gyűltünk itt össze – majdnem napra pontosan, ugyanis Bessenyei hamvai fölé új, a ma is látható síremléket – Rátonyi József Munkácsy-díjas szobrászművész süttöi márványból és mészkőből készült alkotását – 1982. október 25-én avatták fel a város kultúrtörténetének jelentős eseményeként. Ma, 2012. október 26-án jó érzéssel és hálával álljuk körül a filozófus, író, költő, bölcselő megszületett sírját, hogy köszönetet mondhassunk szellemi elődünknek a gondolati-lelki vezérletéért, a műveltség terjesztéséért, a közösségért való munkálkodásra ösztönzésért, a nemes erkölcsöket mindennek elé helyező útmutatásaiért: magyarság tettben és nyelvben, európaiság műveltségben, kultúrában, emberség, mértéktartás, bölcsesség, szenvedély, serénykedés „a jóra való igyekezetben”.

A „bihari remete” mégsem lett magányos. Bessenyeinek minden században megteremtődtek a társaságai. A testőrök a 18., a Bessenyei Kör a 19. és a Bessenyei Társaság a 20. század vége felé. A lélekfény valamilyen rejtélyes módon ég, világít, és a szellem

2. Bessenyei György: *A lélekrül*. In: Bíró Ferenc vál.: Bessenyei György válogatott művei. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1987, 35.

energiája működik. A mai ünnepünk is ezt bizonyítja. Bessenyei kétszáz év távolából is mozgósítani képes bennünket.

Köszönet a városnak, Nyíregyháza város önkormányzatának, hogy a Bessenyei Társaság kérelmére anyagi lehetőséget biztosított, és köszönet a Temetkezési Vállalatnak, hogy a síremlék rendbehozatalával méltó környezetet teremtett a magyar szellemi élet egyik kiemelkedő nagyságának, meggyénk szülöttjének.

Bessenyei gyertyája és örökmécsese pedig jelképezze azt a szellemi és lelki fényt, mely vezérelhet minket és a reményeink szerint majdan utánunk jövőket az európai műveltség, kulturáltság elsajátításában és a helyes emberi magatartás kialakításában, mert ahogyan ő fogalmazta meg ezt a maga korában: „A jóra való igyekezetben megszűnni alacsonyság volna”.

Befejezőként – a közelgő Halottak napja kegyeleti rítusát is megidézve – hallgassuk meg Bessenyeinek az életről, mulandóságról és örökkévalóságról vallott gondolatait, útmutatóul a magunk számára!

„Barátság, tudomány, szabadság, egészség,
Békességes élet és mértékletesség,
Minden, valamit e bajos világ adhat,
Szerencsés, ki ezek javával mulathat.
Mind árnyék előttem, mit e világ mível,
Hol annyit szenvedünk érzékeny szívünkkel.
Semmit nem ismervén, mindég okoskodunk,
Pedig alig lettünk, már akkor elmúlunk.
Csak aki teremtett, az örök valóság.”³

3. B(essenyei) Gy(örgy) G(enerális) B(áró) Orczy Ónagyságának, N(emes) Abaúj vármegye Főispánjának. In: Bíró Ferenc vál.: Bessenyei György válogatott művei. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1987, 70–71.

Forgácsaim 3.

Irodalmi szösszenet

Immár harmadik kötetét mutatta be dr. Dolinay Tamás, *Forgácsaim* 3. címmel.¹ A Bessenyei Társaságban elhangzott előadás életrajzi filmvetítéssel, a kis Juju unoka bájos magánszámaival és Mohai Gábor előadóművész bársonyos baritonján elhangzó szövegeivel, valamint a feleség érzékeny, költő-közeli versmondásával nyilvánvalóvá tette a szépszámú hallgatóság előtt, hogy a szerző lírája érettebb, prózája letisztultabb, emberi-írói szemlélete szélesebb látókörű, perspektivikus sugárzás lett.

Ezek a képességek további munkákra ösztönöznek. Még akkor is, ha a szerző úgy látja mai helyzetét, hogy: „Kitérek (immár) kamasznak, kutyának, / Én, a tegnap, a ricsajos mának.”

A kitérés tudatos vállalása lélekben erősíti az író.

– DERBI –

100 év Mama, 2011

Nem is tudom, hogy érek-e ennyit, hogy mérlegre tegyem a száz évet, csak szemezgetek, belőle bő 30 jutott nekem is és boldog vagyok. Boldog, mert az utóbbi tíz év érlelte meg bennem, hogy egy tartalmas, tiszta élet egy szegmensének részese lehettem. Köszönöm!

A Monarchia végének szülötte, nem tudhatta, nem is hihette, hogy milyen sorsfordító évek közébe cseppent egy élet és mi vár rá, mit kell kibírni, teljesíteni, végigszenvedni, olykor örülni és mindig büszkének lenni, Alázattal büszkének.

1. A kötet bemutatását Mohai Gábor előadóművész felolvasása illusztrálta.

Én azt hiszem, hogy a permanens megfelelés, túlélés alapvető feltétele a gyermekáldás. Az értük való aggódás, harc, olykor kiteljesedés görgette előre az élet szekerét. Át a gondokon, olykor szigorú kompromisszumokon, gyötrelmeken és gyönyörűségeken. Ahogy én ismertem ezt a sűrű, apró, tiszta arcú és lelkű asszonyt, nekem mindig a szolgálat jut eszembe. Mennyi gödröt, árkot temetett be a megértés, a megbocsájtás, a túlélés igénye, de hányat. Végigélni két világégest, vörös uralmat, fehérterrort, gazdasági világválságot. Egyre inkább tudatosul bennem, hogy ennek záloga a család volt. Elsősorban a gyerekek, az unokák, Az a mérhetetlen odaadás, lemondás, önzetlen kitárulkozás. Eltelt 10 év, kemény, sorsfordító 10 év, tele halállal, küszködéssel, vétkezéssel és megbocsájtással. Kívánok további megillető nyugalmat, nem a csontoknak, a léleknek, mely kortalan és megérint bennünket.

Egy

Egy le nem írt vers
 Egy végig nem mondott mondat
 Egy elharapott szó
 Egy megtört simogatás

Egy elfojtott sóhajtás
 Egy félreérthető kacagás
 Egy semmitmondó legyintés
 Egy fájdalmas visszanezés

Egy viszonzatlan rajongás
 Egy elnyelt kiáltás
 Egy üveges tekintet
 Egy tétova bóklászás

Egy el nem szavalt sírvers
 Egy nem kívánt hazatalálás

Dr. Papp Irén: Elengedett kezek P1-féle sztorik felnőtteknek*

A kötet borítóján piros körben a 18-as szám jelzi, hogy az írások olyan történeteket mutatnak be, amelyek az élet mélységeinek fájdalmas bugyraiban fogantak. Az író nő saját bevallása szerint legalább húsz év termése ez a kötet. Iskolaorvosként állandó és szoros kapcsolatban áll az ifjúsággal, s azokat a történeteket örökölte meg, amelyek a mélységből kiáltók hangján várja, várná a segítséget.

A könyv elején Babály András mentálhigiénikus, nyírbátori plébános ajánlja figyelmünkbe az írásokat. „A szerző közel két évtizede kezdte papírra vetni azokat a gondolatokat, érzéseket, amelyek a mindennapokban megérintették.

Életünk számtalanszor kínál olyan különös pillanatot, amelyik nem csupán megérint, hanem fel is szólít bennünket. Vannak, amikor kitérünk az üzenet elől: de vannak olyan feladatok is, amelyeknek a kihívására igent mondunk. Ilyenkor érezzük azt, hogy környezetünk minden rezdülése inspiráló jellé válik, és már sodródunk is a feladat vállalása felé. Ezek a rövid írások így születtek.”

Papp Irén eleget tett a felszólításnak, és nem tért ki az üzenetek elől, akár még a babitsi intelemnek is engedelmeskedett: „vétkesek közt cinkos, aki néma”.

A kötetben megírt markáns tapasztalatok az élet fájdalmas rétegeiből tolnak elénk. A mélységből kiáltók szava mellett nem lehetett szó nélkül elmenni. Mint minden ilyen vagy hasonló élményeket feltáró mű elején ott a figyelmeztetés, hogy a helyszín és a szereplők a képzelet szülöttei, bármiféle egyezés a valósággal a véletlen műve. Mi azonban pontosan érezzük, hogy minden történet a kemény realitásban gyökerezik, a „véletlen egyezés” lefedi a teljes sztori-sorozatot.

* **A szerző kiadása, 2011, Nyíregyháza, 94.**

Ahogy haladunk előre az olvasásban, egyre világosabbá válik, hogy ezek a fájdalmas bugyrokából feltörő históriák egy érzékeny asszonyi lélek, egy hivatása magaslatán álló iskolaorvos, és egy írói sorssal megvert ember vallomásai, sokak konfessziója, az embertárs nyilvános bűnvallomása úgy, hogy a gyónási titok terhe mindvégig az övé marad.

Stílusa feszes, sallangmentes, a mélységből felbukkanó valóságra összpontosít. Semmiképpen sem lehet bőbeszédűséggel vádolni. Többször azt érezzük, hogy egy-egy sztori végén a feloldást segítő mondatok hiányoznak. Űtésszerűen csattannak a szavak, a katartikus élmény marad, a hepiendre azonban hiába várunk. Ezzel a szűkszavú stílussal rákényszeríti az olvasót a belső hangok meghallására, a mélységből kiáltók szavának megértésére egy eddig ismeretlen, fájdalmasan megélt élmény humanizálására.

Joggal jut eszünkbe a kötet történeteit végigolvasva, hogy az elengedett kezeknek – minden bizonnyal – az én kezem melegére és szorítására is szükségük lehet.

Csermely Tibor előadása a szerző és a mű részleteit felolvasó görögkatolikus papnövendékei, Jaczkó Demeter, valamint Szkiba Dániel és Tóth Attila körében

Az előadást követően ülésezett a Társaság elnöksége. Az ülésen – korára és egészségi állapotára hivatkozva – lemondott tisztségéről *dr. Bánszki István*. Az elnökség megválasztotta elnöknek *dr. Nagy Éva* ny. főiskolai docenst.

KARÁCSONYI RENDEZVÉNY

2012. december 8-án
az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumban

1. Az év rendezvényeiről – *dr. Nagy Éva* elnök asszony beszámolója
 - Havonkénti előadóestek sikeres lebonyolítása;
 - Az előző év eseményeiről összeállított Almanach 2011 kiadása;
 - A 113 éve felavatott Bessenyei-szobor megkoszorúzása;
 - A 25 éves Bessenyei Társaság jubileumi ünnepe a Megyeháza Bessenyei Nagytermében (köszöntők, műsor, képsorozat vetítése).
2. *Dr. Bánszki István* tiszteletbeli elnökké választása, verses, dalos köszöntése és megajándékozása; elnöki búcsú(s)zó.
3. Emlékezés halottainkra: *Udud István* költő, *Szitha Mária* tanárnő, *Vén Benőné, dr. Szállási Árpád* (Esztergomban élt orvos, orvostörténész, költő) és *Bardócz Sándorné*.
4. Ízek, zamatok és beszélgetés a Társaság életéről, jövő évi terveiről.

**Az elnöki tisztség
átadás-átvétele –
a Bessenyei-serleg
jelképes emelésé-
vel – a Társaság
tagjai színe előtt,
dr. Nagy Éva és
dr. Bánszki István**

**Dr. Bánszki Istvánnak,
a Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság
örökös tiszteletbeli elnökének**

Sok-sok év elteltével
alapító tagjainkhoz egyre többen jöttek,
de sajnós, vannak, akik már végleg el is mentek.
Mi, a szerencsésebbek
kisebb-nagyobb bajokat átélve
megmaradtunk együtt 25 éve.
Sorsunk bár előre megírva,
de nincs tudomásunkra hozva,
hiszen a jövőnk kiszámíthatatlan.
Csak bizva s reményt fel nem adva,
szeretném, ha még jópár éven át,
egymásnak erőt, egészséget kívánva,
továbbra is találkozhatnánk havonta!

Nagy tisztelettel:

Kökénydi Mária
ny. népművelő

Czimbuláné Novák Ibolya

**Szonett az irodalomtörténész Elnök Tanár Úrhoz
(a Bessenyei Társaság valamennyi rendes tagja nevében)**

Ezúttal most nem Ő adott – örömünkre díjat kapott
Egész élete művéért, mit végül is elért
A mindennapok sűrű sodrában,
Elmélkedve gyakran önmagában.

Pátriája szolgálatában – Nyíregyháza városában
Ehelyt – mint vallja – mindent megkapott:
Munkát, szerelmet, hitet, családot,
Ős teremő erőt és vele bátorságot,

Most derős liláskék énje varázsolt, megfogott.
Beszéde mindig tömörségre, a lényegre tör,
Ezt kívánja az értői fogadó Bessenyei „Kör”,

Hol 25 éve a kultúraterjesztés ismét új életre kelt,
És figyelt, hogy az ugar bevetetlen ne maradjon,
S Bessenyei szellemét plántálgatva megújhadjon.

Nyíregyháza, 2012. 10. 12.

Emlékalbum az elnöknek

A Társaság tagjai díszes emlékalbumot készítettek és adták át dr. Bánszki István tiszteletbeli elnöknek, megköszönve 25 éves áldozatkész tevékenységét, mellyel felvirágoztatta a nagy múltú irodalmi és művelődési társaságot, megemlékezve felesége mindenben támogató tevékenységéről is.

Egy kép az albumból:
„A jó pásztor, aki a kultúra tiszta patakjához tereli művészetszerető nyáját”.

A bejegyzések méltatták az elmúlt negyedszázad közös munkájának sikereit, és reményüket fejezték ki annak töretlen folytatásáról. (E. T.)

ELNÖKI BÚCSÚ(S)Ó

Kedves Barátaim Bessenyei szellemében,
a "Műveltségért, magyarságért" gondolatkörében!

HÖLGYEIM ÉS URAIM!

Köszönöm, hogy 25 éven át hűségesen és tevékenyen segítettek Szabolcs vármegye nagy szülőtte, Társaságunk névadója erkölcsi és szellemi értékeinek megőrzését, feltárását.

Öröm számomra, hogy magukénak érzik Bessenyei szép gondolatát:

"A világnak Atyja minden embert békességre, szeretetre, egymás terhének hordozására teremtett, szabad étellel áldván mindeneket."

Szentül hiszem, hogy édes anyanyelvünk védelmét továbbra is mindennapi feladatnak tekintik.

Örvendetes az is, hogy Bessenyei válaszát arra a kérdésre: *"Ki szereti jobban a hazáját?"*, az ő szellemében így fogadják el: *"az, aki annak boldogságáért érteleből dolgozik."*

Nem is kérem, mert biztos vagyok benne, hogy sohasem felejtik el Bessenyei bölcs intelmét: *"A jóra való törekvésben megszűnni alacsonyság volna."*

Ebben a tudatban minden munkánk ösztönző és boldog lehet.

Tehetséges, alkotó szellemű és mindenkor jóra törekvő társaság lévén, abban a szép hitben lehet búcsúznom, hogy a 25 év során, közös munkánk eredményeként társaságunk az irodalmi hagyományápolás mellett kultúrateremtő és műveltségformáló közösséggé lett.

2012. Karácsony

Dr. Bányász István

PS. Maradjanak meg a szépség, a jóság és az igazság hűségében.

A fenyőfa bánata

Decemberben tele a szívünk várakozással, hiszen az advent az eljövétel, a várakozás ideje. Én is elkészítettem az adventi koszorút négy fehér gyertyával. Vasárnap, 16-án meggyújtottam a harmadik gyertyát is, ez jelzi a karácsony közeledését, Jézus születését, a szeretet ünnepest. Minden ember igyekszik valami jót cselekedni másokkal, lélekben töltekezni. A természet – hosszú hallgatás után – téli hangulatot varázsolt a gyerekek legnagyobb örömére. Télapó is megrázta a szakállát, így hangulatossabb volt a Mikulás érkezése.

Minden évben adventkor kisétálunk a Kossuth térre, és gyönyörködünk a szépen feldíszített karácsonyfában, a kedves kis faházikókban, még akkor is, ha nem vásárolunk semmit. Hallgatjuk a szép karácsonyi énekeket, ilyenkor a szívünk megtelik szeretettel.

Ez évben is vártam már a Kossuth téri sétát. Csalódottan vettem észre, hogy a fenyőfa már nem a régi, megszokott helyén áll. Közelebb mentünk a fához. Lelki füleimmel hallottam, ahogy megszólal, és ezt mondja: „Úgy szeretnék visszamenni a kis faházakkal körülvett „meseudvarba”! Ott voltak a közelemben a kedves barátaim: az adventi koszorú, a kis betlehem, de sajnos szétválasztottak bennünket egymástól. Fenyőkarjaimmal szomorúan integetek felétek, csak távolról hallom a szép, meghitt karácsonyi énekeket. Igaz, közelemben került a borkóstoló, de keveset szípanthatok a sült gesztenye; a kürtőskalácsok illatából. Minden olyan vásári jellegű lett, megfakult a varázs... Sokan csak esznek-isznak, rám sem hederítenek. Hát ezért vagyok szomorú.”

Kívánom, hogy a kedves és kissé bánatos örökzöld ezen az „órhelyen” is vigyen kellemes karácsonyt és békességet az emberek szívébe!

Horváth Józsefné, nyugdíjas pedagógus

Bessenyeit olvasva (részletek)*

A napokban dr. Fazekas Árpád 90 (83 – *A szerk.*) éves nyíregyházi orvos barátom Bessenyei György válogatott műveinek breviáriumát, az *Emeld nemzetedet!* című könyvét küldte el postán, amelyet a bölcsész-költő halálának 200. évfordulóján, 2011-ben jelentetett meg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye önkormányzata.

Nemcsak a barátom iránt érzett tisztelet – aki a kötet egyik társszerzője (sic! – *A szerk.*) – késztetett arra, hogy beleolvassak a könyvbe, hanem az is, hogy 54 évvel ezelőtt, amikor a felvilágosodás kori „testőr írókról, költőkről” tanultunk, éppen csak a nevüket és néhány művük címét említette meg irodalomtanárunk; Bessenyeitől Ágis tragédiáját és a Tarimenes utazását.

Számos olyan írást találtam, amelyet elolvasva felkaptam a fejem. Figyeltem főleg azokra, amelyekben az anyanyelvhasználat bevezetésének szükségességét hirdeti. „Aki tehát a magyar nemzetet tudós nemzetté akarja tenni, legelőször is annak született nyelvének kiszélesítésén és pallérozásán igyekezzék” – írja kétszáz évvel ezelőtt, amikor még latin volt Magyarországon a hivatalos nyelv, és a korabeli uralkodók, Mária Terézia meg az őt követő „kalapos király” a németet igyekeztek ennek helyére bevezetni. (...) Aztán Bessenyei és kortársai munkásságának kezdeményezésére létrejött a magyar irodalmi és tudományos nyelv, amelyen a magyar nemzet fiai is olyan műveket alkottak, amelyek megállták helyüket Európa és a világ nemzetei mellett. Fájdalmas dolog azonban, hogy Bessenyei e gondolatai kétszáz év múltán is – más-más töltéssel – félelmetesen aktuálisak. (...)

* Dr. Nagy Lajos orvos-író, Réty község nyugalmazott körzeti főorvosának hozzászólása a Háromszék című napilap 2012. február 22-i számában (http://www.3szek.ro/load/cikk/46776/bessenyeit_olvasva_mai_levelunk) – Dr. Fazekas Árpád szíves közlése

**A TÁRSASÁG TAGJAINAK
IRODALMI-KÖZÉLETI JELENLÉTE**

Jubileumi emlékkönyv, 1992–2012

Az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium kiadványa

... Mivel egyházunk vezetése az iskolaigazgató személyének megkeresésével engem bízott meg, tanácstalan voltam...

Isten segítségemre sietett. Egyik délelőtt a sávház könyvesboltjának kirakatánál ácsorogtam, s észrevettem Bánszki István főiskolai tanár urat. Átvillant az agyamon, de jó lenne ő iskolaigazgatónak. Nagy tudású, széles látókörű, korrekt erkölcsű ember, akit a városban nagyon sokan ismernek, szeretnek és tisztelnek.

Megkérdeztem: István nem gondoltál rá, hogy az újrainduló Evangélikus Kossuth Gimnázium igazgatója légy. A rövid felelet: gondoltam rá. Így kezdődött. *(Részlet Bozorády Zoltán írásából.)*

„Tanítani + nevelni = művelni”

Köszöntésül, a 20 éve újra egyházi vezetésű Evangélikus Kossuth Gimnázium tanárainak és diákjainak.

Mit is jelent az egyenlet záró-igéje? Mit is kell nekünk – a magunkat intellektusnak nevező – tanároknak „művelni” a diákokban, a ránk bízott közösségekben? Mivel a túlmagyarzás ma is írói hibának számít, tömören válaszolok. Egyetlen szóval: igényességet. Igényességet az erkölcs, a tudomány, a művészet kérdéseinek megítélésében. Igényességet a szépség, a jóság és az igazság értékeinek kiválasztásában és elfogadásában. Vagyis – sapienti sat – igényességet az élet iránt!

Akit egy tanár így tud „művelni” szeretetben és bölcsességben – az biztos elkerüli azt a rettenetet, amit igénytelenségnek, alacsonyáságnak, szürkeségnek, nyelvi nyegleségnek, viselkedési torzulásnak stb. nevezünk, amit egy francia szentencia összefoglalóan – igen keményen, szigorúan, ám mégis tárgyilagosan – „nostalgie de la boue”-nak, vagyis az emberben ott szunnyadó „pocsolya utáni vágyódásnak” minősít. ...

(Per se intelligitur, vagyis magától értetődik, hogy mindez csak azokra érvényes, akik, elfogadva az apostoli intelmet, úgy élnek, úgy végzik munkájukat, hogy „minden dolguk szeretetben megy végbe.” Minden. Még ez is!)

Dr. Bánszki István

A szerző 1992-ben, amikor – 44 éves államosított lét után – a megye ősi gimnáziuma újra az evangélikus egyház fennhatósága alá került – lett az intézmény első választott igazgatója. E tisztségét 1999-ig, nyugalomba vonulásáig töltötte be. Ő választotta maga mellé igazgatóhelyettesül Palotai Erzsébetet.

20 éve indította meg a Nyíregyházi Kossuth-diák című ifjúsági folyóiratot és az Úr érkezése elnevezésű országos ökumenikus szavalóversenyt. Mind a két jelenség ma is él. Jelen tanulmánya *(melynek itt részleteit közöljük)* a kiadás előtt álló legújabb kötetének, a Panácea című esszé-regényének egyik fejezetéből való.

Örökségünk és az ifjúság

... Mert a keresztyénség értelme és célja a világ, az emberek szolgálata. Nem az egyéni érdekek, vágyak kiszolgálása, hanem az ember jóra törekvésének szolgálata tanítással, neveléssel! Az iskola természetesen a színvonalas oktatással, az értelmes rend, a tanulmányi fegyelem biztosításával szolgálja elsősorban a tanulóit. De a felvételi szint, a ponthatárok teljesítéséért vívott küzdelemben nem szorulhat háttérbe, nem sérülhet a személyiség. A nevelés egész eszköztárát, a diákélet, iskolai hagyományok egész rendszerét kell felhasználnunk, megújítanunk ennek érdekében.

... Nevelési lehetőségként, az önálló alkotómunkára szoktatás érdekében indítottuk újra a Nyíregyházi Kossuth-diák című lapot új változatban, formában. Az élménybeszámolók, tudósítások, osztálybemutatók az iskolai élet hiteles tükrévé teszik a diákújságot. A kezdeti biztatás, bátorítás után nagyon sokan és ügyesen szólaltak meg...

Isten kegyelméből gazdag örökséget kapott az alapító evangélikus egyháztól újraindult iskolánk. Igyekeztünk úgy élni ezekkel a kincsekkel, táalentumokkal, ahogyan a kor, „az idő szelleme javallotta”. Kérésünk, kívánságunk: vezérelje a jövőben is iskolánkat Isten akaratára és jótetszésére! *(Részletek az emlékkönyvben megjelent írásából.)*

T. Palotai Erzsébet ny. igazgatóhelyettes

Dr. Fazekas Árpád

Ki volt Bán István?

forradalmárok közt lelkipásztor, lelkészeknek forradalmár

Mottó: Hirdesd az igét alkalmas
és alkalmatlan időben!

Bán Istvánt (1931. november 3., Nyíregyháza–2006. május 23., Miskolc), a nyíregyházi vasutas fiát az '56-os forradalom előtt 11 nappal avatták lelkésszé a debreceni nagytemplomban. Janka Péter esperes, mintha csak megérezte volna az ifjú lelkész állandó megpróbáltatásokkal terhelt eljövendő életét, Pál apostolnak Timótheushoz írott II. levele 4. részének 1–2. versét ajánlotta útravalónak, ekként: „Hirdesd az igét, állj elő vele alkalmas és alkalmatlan időben...”!

Ezután, csupán négy hónapig lehetett a nyíregyházi tanyabokrok segédlelkésze, mert egyházi felettesei (!) ötövre börtönbe juttatták „ellenforradalmár” múltja miatt, de további civil életében is mindig ez a bibliai intellem, parancs irányította tetteit. A Kádár-féle diktatúra Márianosztráról való kiszabadulása után is „ellenforradalmi banditaként” kezelte, Nyíregyházáról a rendőrség kitiltotta, s 1990-ig még folyamatos üldözést kellett elszenvednie a BM III/III. ügyosztálya részéről. Így került Miskolcra, tervező mérnöknek.

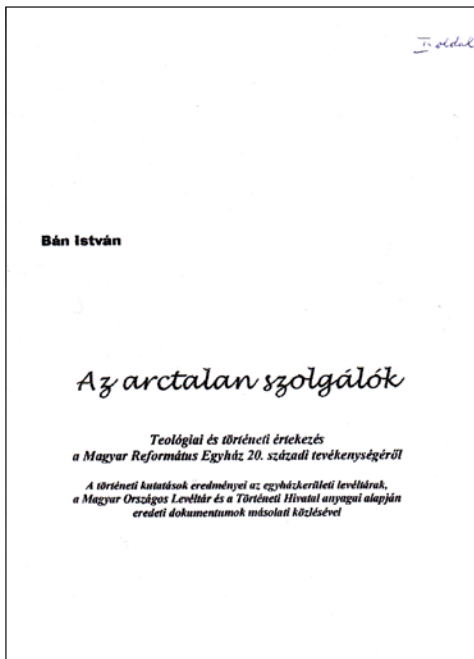
* Megjelent a Nyíregyházi Napló 2012. október 19-i számában, 8. o.

Életműve: „Az arctalan szolgálók” című, 545 oldalas gépelt kézírata ötödik oldalán így írt: „Szabadulásom után hiába jelentkeztem utolsó munkahelyemen, nem volt lelki ember, aki a hivatalos egyházban szót váltott volna velem... Amit szerettem volna tudni, nem volt megismerhető az egyház levéltáraiban.”

Önként adódik a kérdés, hogy református felettesei miért üldözték ilyen elszántan a kezdő Bán Istvánt? Azért, mert mind Békefi Benő esperes, mind Péter János püspök 1956-nak elszánt ellenségei voltak! Kiderült az is, hogy

Békefi Benő még 1944. november 2-án a nyíregyházi szovjet elhurcolás főszervezője volt, s emellett KGB-ügynök és békepap is! Így Békefi esperes megtehetette, hogy 1957. február 7-én, az éppen Nyíregyházán tartózkodó Kádár Jánosnál személyesen panaszolja be Bán István segédlelkészt! Péter János püspök pedig, aki Bán István kézírata 135–136. oldalainak tanúsága szerint már 1949 óta „T” azaz titkos párttag volt (!) volt, névrokonánál, Péter Gábornál, az ÁVH altábornagyánál (Faludy György szerint főinkvizítor) tette ugyanezt. Pedig Bán István nem vett részt a forradalomban és nem volt tagja semmilyen forradalmi bizottságnak vagy munkástanácsnak! Csupán az történt, hogy Békefi esperes felajánlkozása ellenére, a Nyíregyházi Rádióban október 31-én és november 2-án elmondandó ünnepi beszédre a forradalmár Taraszovics Sándor volt gimnáziumi osztálytársát, Bán István segédlelkészt kérte fel. Az esperes hiúsága ezt nehezen bírta elviselni.

Bán István mindkét beszéde gyönyörű volt. Nemcsak a nyíregyházi és a miskolci rádió, hanem a Szabad Európa Hangja is ismertette. Bán István kitért arra is, hogy a református egyház még sohasem volt ilyen mélyponton, mint a 20. században. Az egyház reformját és a békepapság megszüntetését követelte, s en-

nek érdekében a bűnös vezetők, Békefi Benő és Péter János azonnali lemondatását! Utóbbiakra utalt második rádióbeszédében is, ekként: „azóta bizonyosan lemondott Péter János... Békefi Benőt ma megkértük, hogy összes tisztségéről mondjon le, és kérje lelkési állásából való nyugdíjazását.”

Később Bán István remélte, hogy a 400 lelkészügynök közül néhányan jelentkeznek majd, és bűnbánatot tartanak, de egyetlen „palástos” ügynök sem volt erre képes! Sőt, Bán Istvánt nem engedték megszólalni a rabtársa, Gulyás Lajos (1918–1957. december 31.; kivégzés) késői temetésén Levél községben (volt Hegyeshalmi járás), 1991. május 11-én!¹ Szerencsére, Martinkó Károly, Az áldozatok Isten szolgálói című kötete² megőrizte e halotti beszéd részleteit: „... amíg Káin legalább utólag ráébredt szörnyű tetteire, Gulyás Lajos gyilkosaitól ma sem állt – s mivel még mindig nagyon sokan élnek közülük – s áll ma sem távolabb, mint a vezeklés.”

Mindenesetre, Bán István és a forradalom ellenfelei nem tétlenkedtek, így még 1981-ben, Békefi Benő bronz domborművet kapott Nyíregyházán a Korányi Frigyes út 166. szám alatti Magdaléneum előterében. Ekkor még nem állottak rendelkezésre a Bán István által később felkutatott levéltári dokumentumok és ügynöklisták. Mai tájékozottságunk alapján már ez merő anakronizmus (a TIB megyei szervezete javasolta az eltávolítását!)³

Már 2001-ben írtam is Bán Istvánról „Forradalmár lelkészeink” címen⁴ és el nem hangzott levéli gyászbeszédéről is.⁵ Majd a nekem 2003. november 21-én bírálatra átadott gépelt kézirat-részlet (1–145. oldal és 1–152. számozott irodalmi utalás, magyarázat lábjegyzetben; az ügynöklistákat tartalmazó további 400 oldalt csak említette, nem olvastam) alapján 2007-ben ismertem

-
1. Dr. Fazekas Árpád: 10 éve történt. Bán István el nem hangzott beszéde Gulyás Lajos tiszteletes késői temetésén, Szittyakürt, USA, Cleveland; 2001. XL. évf., 4., 8. old.
 2. Martinkó Károly: Az áldozatok Isten szolgálói, Bp., 1991, II. János Pál pápa magyarországi látogatásának tiszteletére.
 3. Dr. Fazekas Árpád: Forradalom Szabolcs-Szatmárban, a TIT módszertani kiadványa, 2006. Nyíregyháza, 232 oldal és 42 kép, Grafit Nyomda.
 4. Dr. Fazekas Árpád: A régi elavult, újat kezdett az Isten. Arckép forradalmi lelkészeinkről, Dr. Abrudbányai Jánosról és Bán Istvánról, Kelet-Magyarország, 2001. LVIII. évf., 247. szám, 15. old.
 5. Dr. Fazekas Árpád: Forradalmár lelkészeink: Dr. Abrudbányai János és Bán István, Igazunk '56 c. havilap, 2001, IV. évf., 8. szám, 32. old.

tést közöltem „Az arctalan szolgálók” címen,⁶ hézagpótló és mégis kiadatlan dokumentumairól, munkásságáról. A tények kedvéért jelzem, hogy az általam megismert, 145 oldalnyi részben is nagyon sok, 57 ügynök szerepel fedőnévvel (22 belföldi, 17 külföldi, vendégeket figyelő és lehallgató és 18 1956-előtti ügynök). Ezután ezt a kapott kéziratot a Megyei Levéltárnak ajándékoztam, hogy minél szélesebb körben kutathassák, megismerhessék. Ennek alapján közölte a kézirat 32 oldalát (pontosan: a 94–126 oldalait) dr. Nagy Ferenc igazgató, szerkesztő a Szabolcs-szatmár-beregi Szemle 2007. évi utolsó számában.⁷

Bán István 75 évesen, 2006. május 23-án halt meg Miskolcon. Eltemették a nyíregyházi Északi temetőben, a családi sírboltba,⁸ egy hét múlva. Mintegy 60-an lehettünk a szertartáson, de hivatalosan '56-os szervezet nem képviseltette magát, pedig a forradalom 50. évfordulóján még működött külön '56-os Megyei Emlékbizottság is!

Megbecsülésem jeleként azzal az idézettel zárom soraimat, amellyel „Az arctalan szolgálók” című pótolhatatlan művét Bán István kezdte: „Elszárad a fű, elhervad a virág, / de Istenünk Igéje örökre megmarad.” (És. 40,8)

Bár sok ilyen lelkészünk lett volna az 1956-os forradalomban!

6. Dr. Fazekas Árpád: Könyvismertetés. Bán István református lelkész kiadatlan könyve: Az arctalan szolgálók, Magyar Élet c. hetilap, Ausztrália, 2007. XLIX. évf., 10. szám, 8. old.

7. Bán István: Arctalan szolgálók, Szabolcs-szatmár-beregi Szemle, 2007. 4. 465–488.

8. Stevanyik András: Eleven kövek, Nyíregyháza, 2002. 186 old., Möbius Print.

Futaky László

„Egyfelé kell húzni a szekeret!”*

Tisztelt Jelenlévők, Főtitkár Úr!

Kedves Kolléganők és Kollégák!

Amikor felkérést kaptam, hogy a mostani szakmai összejevetelen, egyesületünk régvolt működéséről, 40 év fontosabb történéseiről magam is beszéljek, először ódzkodtam, mert e téma kapcsán korábban, több mindenről esett már szó, és elbizonytalanított, lehet-e, tudok-e hitelesen újat is mondani. Ugyanis a múlt évben az MKE, fennállásának 75. évfordulójára megjelentette a múltjára visszatekintő kiadványát, s a Bényei Miklós tudós kollégánk által szerkesztett, közel 800 oldalas, vaskos kötet nagy ívű összefoglalását adja az egyesület több mint félévszázados történetének. A vidéki egyesületek önjellemzésnek nevezhető szakmai portréi között pedig megtalálható a Sz.-Sz.-B. megyei területi szervezetről szóló, jó szövegezésű tudósítás is, melyet korábbi elnökünk, Zselinszky Lászlóné és Oláhné Gócza Krisztina kolléganőnk készítettek. Ő a későbbikben megszólal majd.

Előljáróban annyit még: visszaemlékezésünk stílusa, hangneme eltér az említett kötetbelitől, oldottabb, kötetlenebb, a személyesség, az élőbeszéd okán.

Negyven év eseménytörténetét elég reménytelen próbálkozás jól interpretálni. Előadó-társaimmal abban állapodtunk meg, hogy én, egyfajta felvezetőt mondok, s ha nagyon elnagyoltan is, de felvázolom azt a történeti ívet, amelyhez az egyesületünk megalakítása, tevékenysége köthető, és az MKE országos programja, feladatkielölése szellemében életre kelt, egyre olajozottabban működni kezdett. Megélnékült a szervezeti rendbe terelt szakmai munka, a könyvtárosi közélet. Valamint az első 10 év krónikáját

* **Elhangzott a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Szervezete megalakulásának 40. évfordulója tiszteletére, a Könyvtárosok Világnapja alkalmából, 2012. április 16-án a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban megrendezett ünnepi taggyűlésen.**

ismertetem részletezőbben, aztán előadótársaim folytatják majd egy-egy időszak érdemleges eseményei bemutatásával.

Mondandóm mottóját – lehet, hogy meglepő – nem könyvtáros-klasszikusaink egyikétől, hanem Veres Péter írótól kölcsönöztem. Általánosabb érvényű igazságtartalma van: „Egyfelé kell húzni a szekeret!” Ez a lakonikus kijelentés, nyomatékositott felhívás, jól példázza a megyei szervezet négy évtizedes tevékenységét, a kezdeti szándékot és az évek során kialakult közösségi szellemet.

Bár időközben volt a tagság létszámában mozgás, és ciklusonként a vezetőség összetételében személyi változás, de akik egymás nyomába lépve vették át a szakmai stafétabotot, biztosították, hogy az idők folyamában ez az egyesület – mert egységesen életképes volt, „egyfelé húzta a szekeret”, máig az maradt.

De ez a mottó példázza azt is, hogy mi itt, akik az ország – hátrányos helyzetűként számon tartott – keleti szegletében, közel maradvá a vidékhez, a táj vonzásában a vidéki léthez, a föld népéhez; s jobban megismerhettük társadalomszociológiai meghatározottságait, a népelet szokásrendjét és gondjait, bajait is – olykor nehezebb körülmények között végezhattük a ránk bízott feladatot, képletesen szólva: sokat és sokáig szekereztünk, hogy a magunk eszközeivel, az olvasási kultúra meggyökeresítésével szolgáljuk a lakosságot. Az „emeld nemzetedet” hitvallása jegyében igyekezzünk megbízható, hasznos ismereteket közvetíteni. És azon túl is!

Úgy hiszem, nem kell különösképpen bizonygatni: egy falu, vidéki település könyvtárosa a pedagógus mellett, de sok helyen egy személyben a művelődésügy mindenese volt és ma is robotosa maradt. Annak idején, járva a megyét, láttam, tapasztaltam. Mindezt azért tartottam fontosnak megemlíteni, mert a könyvtárosságot elég sokan és tévesen mint elvont belterjes szakmát szemlélik, kezelik, holott az értelmiségi feladatvállalás aspektusából nézve, értékelve, jóval fontosabb, kreatívabb tevékenységi forma annál.

Mint ahogyan a társadalom történetében vannak a jövő esélyét jobbitó évek, években mérhető fordulópontok, így a szakmai területünkön, jelen esetben a szűkebb értelemben vett szakma Sz.-Sz.-B. megye könyvtárügyében ilyennek számít az 1970-es évtized. Ennek okairól, államigazgatási, művelődéspolitikai támogatást nyújtó háttérének ismertetésétől (törvények, rendeletek, koncepciók) most tekintsünk el – akit érdekel, könyvtártörténeti monográfiánkban bőven talál erre adatot, forrást. Annyit azonban el kell mondani, hogy a központi intézkedések közös feladatvállalást sürgettek a kulturá-

lis ágazatban is. A közművelődés ügye felértékelődött, s a korra jellemző műveltségesszmény nem egy vonzó motívuma (elég utalni az Olvasó Népert mozgalomra, melynek I. Országos Konferenciáját itt, Nyíregyházán rendezték 1973-ban) hihetővé tették a könyvtárak társadalomjobbító szerepének fontosságát.

Elsősorban a közművelődési könyvtárak szférájában, de az iskolai, munkahelyi szakszervezeti bibliotékákra vonatkoztatva is igaz ez a megállapítás, jó irányú változások következtek. Csak emlékeztetőül: megépült az új, akkor korszerűnek számító megyei könyvtár (1975. október 29-én avatás, új szervezeti struktúra hatékonyabb munkavégzés, a központi, és a hálózati funkció erősítése stb.), de a vidéki, városi rangú könyvtárakban, nagyközségekben, községekben és a munkahelyiek körében is, az előző állapothoz képest nem egy helyen látványos előrelépés volt tapasztalható. E prosperáló folyamat erősítésében az MKE megyei szervezetének jelenléte, célkitűzései (képzés, továbbképzés, szemléletformáló rendezvények, az ország szakmai vérkeringésébe való bekapcsolódás) kétségtelenül komoly felhajtóerőt jelentettek.

A kissé hosszúra nyúlt felvezető után, következzenek a témára koncentráló, célirányosabb mondatok. Miután megyei szervezetünk megalakulása kezdetének történetét röviden megírtam (megjelent az 1998-ban kiadott Könyvtári múltidéző c. kötetemben, remélem nem minősül plagizálásnak, ha néhány passzust ebből is merítek. Előzmények: az MKE Országos Elnöksége ösztönözte a területi szervezetek létrehozását, és a megyében kollégáink körében is volt erre igény, hogy a szakmai összetartozásnak fóruma, önálló képvisellete is legyen. Ez a korai „civil kezdeményezés”, az egyesület azonban nem jöhetett volna létre az akkori megyei könyvtárigazgató, Horváth Gabriella háttérrel biztosító támogatása, Seregi István, a szakszervezeti hálózat igazgatója együttműködési szándéka, Kovács István, a nyíregyházi városi könyvtár igazgatója úgyszeretete, az iskolai könyvtárosok, Áts József szakfelügyelő és mások, a főiskolaiak feladatvállalása, és természetesen a tagság egyetértése, bekapcsolódási szándéka nélkül. De említeni kell Kovács Tibor igazgatót, a későbbi megyei osztályvezető-helyettest, Tóth Lászlóné könyvtárügyi előadót, akik az ügyet mindvégig támogatták.

Csupán a tények rögzítése miatt érdemel említést – remélem nem hat tolakodó önreklámnak –, beosztásomból adódóan akkori-ban nekem volt alkalmam a szervezet megalakulásához szükséges első lépések megtételére. A könyvtárigazgatók 1972. október 18-án, Miskolcon megtartott országos munkaértekezletkor megkerestem

dr. Zsidai Józsefet, a Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára igazgatóját, az országos elnökség tagját, s felkértem a megalakuló szervezetünk közgyűlésének védnöki tisztére, aki vállalkozott erre a szerepre (mindezt a Hajdú-Bihar megyei kollégák, Kertész Gyuláné, Bilincsi Lajos, Simon Zoltán javaslatára).

Az alakuló gyűlésünkre 1972. december 8-án itt, Nyíregyházán került sor, megválasztva a tisztségviselőket. Így: Seregi István elnöki, Futaky László titkári, Novák Zoltánné gazdaság felelősi, Toldi Gyuláné sajtófelelősi, Doszlop Miklós továbbképzési funkció betöltésére kapott bizalmat, megbízást.

Az első évek programjáról – ha van erre még idő – szót ejtenék. 1973. évre munkatervet még nem készítettünk, az MKE központi rendezvényeit látogattuk, és a testvér megyék programjait, ismeretszerzés céljából. Szervezetünk első önálló rendezvényén Páldy Róbert főszerkesztő, A Könyvtáros a korszerű szakmai törekvések szószólója c. előadását hallgattuk meg. 1974-től rendszeressé vált az éves programszervezési munka (előadássorozatok, összejövetelek, tapasztalatcsere kirándulások stb.) amellyel alkalmat kívántunk teremteni az egyesületi élet kibontakoztatásának. Indítottuk a Könyvtári Híradónkat, amellyel a megye könyvtárügyének teremtettünk publikációs fórumot; monstre rendezvényeknek voltunk gazdái, tudományos ülés keretében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szakgárdáját hívtuk, 1976 augusztusában háromnapos Vándorgyűlésnek adtunk otthont – és ez még csak a hetvenes évtized... És az egyesületi élet azóta is színesedett, kiforrottabbá vált. Pl. szakosodott könyvtáros munkatársaink közül jó néhányan szakterületi szekciókban (bibliográfiai, helyismereti, zenei, gyermekkönyvtárosi stb.) fejtették ki tevékenységüket. Mindez jelzi azt is, hogy a könyvtár nem hogy nem belterjes intézmény, épp ellenkezőleg, interdiszciplináris munkaterület, mert ez sokoldalúság, gazdag szakmai színesség, jótékonyan megjelenik az intézményrendszer szolgáltatásaiban.

Tisztelt Jelenlévők!

Nem leltárt készítettem, és az elhangzott visszatekintés is roppant hézagos, töredékes. Néhány mozzanatában idézem fel csupán a múltat az események gazdag tárházából szemelgettem csupán. Minden nemzedék – követve a korszellemet és a szakmai trendeket – hozzáad valamit az addigiakhoz. Jobbítja, lehetősége, tehetsége szerint viszi sikerre, amit az elődök rá hagyatékoltak. Ennek az értékképző, több évtizedes munkálkodásnak az eredményét látva, itt, az első minősített könyvtárban, jó volt mindezt felidézni.

A kultúra követői

E cikkben több társasági tag olyan részvételéről kell szólnunk a város különböző helyszínein, eseményeiben, amelyek arról tanúskodnak, a Bessenyei Társaság nem elszigetelt környezetétől, tagjai szerzes résztvevői, olykor motorjai Nyíregyháza kulturális életének.

Szerencsésen bővülnek azok a lehetőségek, amelyek élénkítik a megyeszékhely kulturális életét. 2012-ben például egyre népszerűbbek lettek a Bencs-villa műsoros délutánjai, amelyek látványosan ötvözik a közösségi kultúra sokrétűségét. A képkiállítások, zenei programok, vetélkedők együtt születnek irodalmi produkciókkal, s ezekben vállaltak aktív részt társasági tagjaink: tárlatnyitás-bemutató, zeneismertetés, ifjúsági versmondó vetélkedő zsűrizése, saját produkciókkal való közreműködés. Név szerint: *dr. Csermely Tibor, Erdélyi Tamás, a Horváth házaspár és dr. Nagy Éva*. Természetesen ezeken a rendezvényeken mindig találkozunk a Társaság tagjaival nézőként, hallgatóként is.

Ugyancsak egyre gyakoribb az egyes közösségek, kulturális központok életében történő közreműködés. A város művelődési házai rendszeresen műsorukba iktatják költőink, előadóink, *Demeter Sándor, L. Gál Mária, a Horváth házaspár, Cz. Novák Ibolya, Pagonyi Szabó János és Tóth László* szereplését. Jó példák erre a megyei könyvtári, a borbányai, az alvégési kulturális műhelyek.

Több társasági tagunk aktív résztvevője más irodalmi-művészeti egyesületeknek (Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület, a Váci Mihály Társaság, a Kodály Társaság, Múzeumbaráti Kör, Városvédő Egyesület stb.), ápolva a közös hagyományokat.

Örvendetesen bővül tagjaink részvétele a települések, nyugdíjas egyesületek programjaiban, ünnepein, könyvbemutatókon, műsoros délutánokon, vetélkedők zsűrijében. Szerkesztőnk gondoskodott alkalmanként a helyi rádiók (Campus, Régió) és a Kölcsey Televízió tájékoztatásáról. Az események és a résztvevők felsorolására nincs elegendő helyünk... (*E. T.*)

ELISMERÉSEK

Dr. Exterdéné Zsurkai Ilona, állami kitüntetést kapott

A Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesült március 13-án Budapesten *dr. Exterdéné Zsurkai Ilona* mentálhigiénikus, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar oktató közössége örökös tagja, a Jósa András Oktató Kórház volt humánpolitikai igazgatója, Társaságunk tagja. A több évtizedes munkásságát, tankönyvírói alkotó tevékenységét elismerő kitüntetést *prof dr. Réthelyi Miklós* nemzeti erőforrás miniszter adta át. Különösen nagy öröm számára, hogy egykori tanítványai indítványozták ezt a magas rangú kitüntetését.

Az átadás helyszíne: a Iparművészi Múzeum aulája

Életműdíj az elnököknek

Immár hagyományosan, augusztus 20-án átadták a díszpolgári címet és az Inczédy György Életműdíjakat. Nyíregyháza díszpolgára 2012-ben – a Bessenyei Társaság tagja – *dr. Dohanics Sándor* nyugalmazott főorvos lett. Az Inczédy György Életműdíjat elnökünk, *dr. Bánszki István* ny. főiskolai docens, s vele együtt *dr. Gubicz Pál* állatorvos, valamint *dr. Noviczki Miklós* vezető főorvos vehette át.

A Megyei Közgyűlés elnöke, Seszták Oszkár a 25 éves Társaság alapító elnökének tevékenységét a Megyei Önkormányzat plakettjével ismerte el, melyet a jubileumi közgyűlésen nyújtott át dr. Bánszki Istvánnak

A Kazinczy Társaság, Kováts Dániel, díszes ajándékkal, a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium igazgatója, Bíró Gábor díszoklevéllel köszöntötte a jubiláló Társaságot és elnökét.

A Batsányi-Cserhát Irodalmi Kör díjazottjai

A jelentős társadalmi háttérrel bíró irodalmi-művészeti kör pályázatán ART-díjjal jutalmazták a november 11-i Őszi fesztiválon Cz. Novák Ibolya költőt, és arany diplomát adományoztak Pagonyi Szabó Jánosnak Vörös iszap című verséért. Mindketten Társaságunk tagjai.

Verses felelgetéseim Áprily Lajossal szabadon

Bessenyei Györggyel kapcsolatos kutakodásaim eredményeként Málnási Ferenc (Kolozsvár) megemlékezése: „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós...” c. írásában találtam rá egy hozzá/róla írott, eddig számomra ismeretlen szonettre Áprily Lajostól. Interneten ezáltal jutottam a Batsányi-Cserhát Művész Körhöz és pályázati kiírásaihoz. Ebből természetesen következett, hogy Áprily Lajost (a jeles transzszilván költőt, aki 1887. november 14-én született Brassóban) születése 125. évfordulóján verseinek újraolvasásával tiszteltem meg. Ezúton fedeztem fel azt is, hogy 60 éves történelmi távlatlalt, férfi-nő mivoltunk különbözőségével párhuzamba állíthatok egy-egy Áprily verset a sajátjaimmal. *(A szerző verseiből közöljük az egyiket, mellyel Áprily Lajos Az én csodám című versére „felelt” – A szerk.)*

Cz. Novák Ibolya: Hogyha énnékem...

Hogyha énnékem két életem volna,
Kettőből az egyik ugyanilyen volna.

Jó anyám,- s apámat választanám újra,
A két húgocskámnak sorsában osztozva.

Kibírtuk, túléltek mi reánk szabatott,
Külön-külön, Isten jobb nappal méltatott.

Utolsó kérés, mit anyuskám rám hagyott:
Ne szakadjatok szét! S szemével biztatott.

Ahány ember, -s kapocs, külön történet,
Nem kevés kezemben tartani enyémet!

Saját családomat lélegzet megosztva,
Hordozni,- letenni,- emelni súlyozva!

Unokákkal szórva, ím egy városban élünk,
Egyik „ágacskával” USA -ból beszélünk.

Ó, hogyha énnékem két életem volna,
A másikat élném magammal gondolva!

Tenném ezt valahogy olyasféleképpen,
Ahogyan a bolygók a csillagos égen,

Magamból ragyognék, Csillagtól csillognék,
S fényév távolságból földre visszahullnék.

Nyíregyháza, 2012. ápr.

Pagonyi Szabó János: Farsangidő

Kemény, hideg telet kaptunk.
Mélyről néz a higany szála.
Roppan a hó, csúszik talpunk.
Télapó szakállát rázta.

Hótakaró, bársony lepel
Rásimul az alvó tájra.
Mint a fehér alkony lep el:
Világít az égi fáklya

Hosszabbodnak már a napok,
Többet látunk a világból.
Öltöznek a farsangolók,
Tél iszkol a maskarától.

Búcsúztatva így a telet:
Vidám kacaj, öröm, mámor...
Kertek alatt a kikelet
Öröm ez a legjavából!

A nyugdíjas irodalmi pályázat különdíjasa

A Nyugdíjasok Országos Szövetsége „Ezüstkoszorú” címmel hirdetett országos irodalmi pályázatot. A díjakat *Némethné Jankovics Györgyi* elnök Budapesten, a NYOSZ székházában, december 12-én adta át. *Lupsa Józsefné Gál Mária* költő, nyugdíjas kótaji pedagógus, Társaságunk tagja *A szobor* című elbeszéléseért különdíjat kapott. Az írás egy versével együtt megjelent a szövetség Ezüstkoszorú címmel kiadott antológiájában, valamint a megye nyugdíjasainak Nyugdíjasélet című havi folyóirata 2013/2. számában.

L. Gál Mária: Reggeli ragyogás

Ragyog a reggel
ragyog a vén
fenyő törzsén
a gyanta,
szívemet a
kelő Nap
sugara
beragyogja.

Ragyog a reggel
ragyog a szelíd
gesztenye sápadt
lombja.
szívemet a
kelő Nap
sugara
beragyogja.

Ragyog a reggel
ragyog a fűcsonkon
megbűvő harmat
harangja.
szívemet a
kelő Nap
sugara
beragyogja.

Ragyog minden
mert kél a
Nap.
Hála Neked,
Uram, hogy
itt vagyok,
s láthatom
a kelő Napot.

Pillangó

Tarkaszárnyú, tavaszi
hírmondó.
Feslő bimbóra röppenő
rügybimbó.
Míg összezárt szárnyal
pihensz kézfejelemn,
gondolkodom röpke
éltedenéltemen.

Te széllal dacolva
szárnyalsz
rácsodálkozva a
nagyvilágra,
én földhöz kötözve
maradok kicsiny,
kis falumba'!

Két vers L. Gál Mária *Megtört csend* c. kötetéből
(Kótaj, 2010)

TARTALOM

ELNÖKI ELŐSZÓ. Az ezüst jubileum öröme	5
ELŐADÁSOK	
Dr. Hanusz Árpád: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai értékei és fejlesztése	8
Kovács Tiborné: Aki az emigrációt és a közösségi cselekvést küldetesként vállalta. Emlékezés Nagy Károly szociológus professzorra	11
Dr. Csermely Tibor: Tanárságom széphistóriái	16
Kákay Katalin énekművésznő dalestje	19
Dr. Székely Gábor: Származhat-e az emberi nyelv földön kívüliektől	20
Dr. Nagy Éva: „Csinálom azt, amire ösztönöztem...”	25
Dr. Joób Árpád: A Kárpát-medence népzeneje	29
Dr. Aporné dr. Kincses Kovács Éva: Testőrök a szellem védelmében	33
A Bessenyei Társaság 25 éve	41
Elnöki köszöntő	42
Seszták Oszkár köszöntője	42
Kováts Dániel köszöntője	43
Dr. Joób Árpád köszöntője	46
Dr. Nagy Éva: „Csak aki teremtett, az örök valóság”	48
Dr. Dolinay Tamás: Forgácsaim 3.	51
Dr. Papp Irén: Elengedett kezek. PI-féle sztorik felnőtteknek	53
Karácsonyi rendezvény az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumban	55
Köszöntők	56
Elnöki búcsú(s)zó	58
Horváth Józsefné: A fenyőfa bánata	59
Bessenyeit olvasva (részletek egy olvasói levélből)	60
A TÁRSASÁG TAGJAINAK IRODALMI-KÖZÉLETI JELENLÉTE	
Dr. Bánszki István és T. Palotai Erzsébet az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium Jubileumi emlékkönyvében (1992–2012)	62
Dr. Fazekas Árpád: Ki volt Bán István?	64
Futaky László: „Egyfelé kell húzni a szekeret”	66
A kultúra követői	72
ELISMERÉSEK	
Dr. Exterdéné Zsurkai Ilona kitüntetése	74
Dr. Bánszki István kitüntetései	75
Cz. Novák Ilona díjazása (<i>Hogyha énnekem...</i>)	76
Pagonyi Szabó János díjazása (<i>Farsangidő</i>)	76
L. Gál Mária díjazása (<i>Reggeli ragyogás, Pillangó</i>)	78
A Bessenyei Társaság 2012. évi eseményei képekben	81-88

A BESSENYEI TÁRSASÁG

2012. évi fontosabb eseményei színes képekben

**JANUÁR: dr. Hanusz Árpád előadása
megyénk idegenforgalmi
lehetőségeiről (fent – 8. oldal)**

**JANUÁR: Kovács Tiborné előadása,
(balra – 12. oldal)**

**FEBRUÁR: Csermely Tibor könyv-
bemutatója görög katolikus
főiskolai hallgatói és felesége,
Zsuzsa közreműködésével (16. o.)**

MÁRCIUS 15.: Dr. Exterdéné Zsurkai Ilona állami kitüntetést kapott
(74. oldal)

MÁJUS: Koszorúzás Bessenyei György szobránál. Ünnepi beszédet mondott dr. Nagy Éva. (25. oldal)

**ÁPRILIS: Dr. Székely Gábor nyelv-
tudományi előadása (20. oldal)**

**JÚNIUS: Dr. Jóób Árpád, a Kodály
Társaság megyei elnöke előadását
citerajátékával színezte (29. oldal)**

AUGUSZTUS 20-ÁN: Kovács Ferenc polgármester adja át az Életműdíjat dr. Bánszki Istvánnak és a diszpolgári oklevelet dr. Dohanics László ny. főorvosnak (Fotó: Racskó Tibor, 75. oldal)

**SZEPTEMBER:
dr. Aporné dr. Kincses Kovács Éva előadása, a testőr-költő életéről és munkásságáról (33. oldal)**

25 éves a Bessenyei Társaság

Troszt Ákos szaval, a Társaság koszorúját dr. Nagy Éva helyezi el a Megyeházán; dr. Bánszki István, Kováts Dániel és Bíró Gábor köszöntöje a Bessenyei Nagyteremben tartott ünnepségen (41. oldal)

Seszták Oszkár köszöntőjét hallgatják a résztvevők (42. oldal)

A vendégek – elől Hajnal András volt tiszaberceli polgármester – dr. Joób Árpád és Mádi Gyuláné köszöntőjét hallgatják (46. oldal)

A zeneiskola tanárai; az ünnepség rendezői (dr. Nagy Éva és Belinszky Etelka); a fogadás résztvevői (41–47. oldal)

A Bessenyei-síremlék koszorúzása. Ünnepi beszédet mondott dr. Nagy Éva, közreműködtek a Bessenyei Gimnázium tanulói (48. oldal)

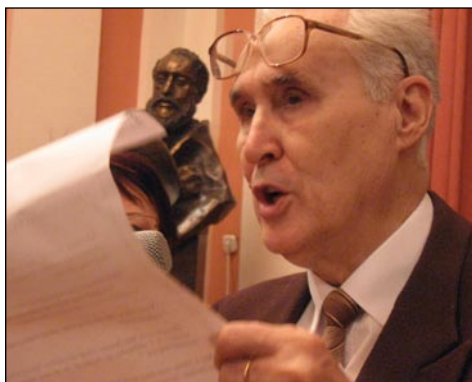

Mohai Gábor előadóművész mutatta be dr. Dolinay Tamás Forgácsaim 3. kötetét. „Fellépett” unokája, Juju is (51. oldal)

A Társaság évzáró estjén

Vége-hossza nem volt a köszöntéseknek, melyekkel az elnöki tisztét tiszteletbeli címmel felcserélőt és feleségét tisztelték meg a Társaság tagjai, a Horváth házaspár, Gál Mária, Novák Ibolya és Szabó Lajos (48. oldal)

Az ELNÖKI BÚCSÚ(S)ZÓ-t mindenki kézhez kapta (59. oldal)

A

T
Á
R
S
A
S
Á
G

É
V
Z
Á
R

E
S
T
J

É
N